

Täitemenetluse seadustiku ja kohtutäituri seaduse muutmise ning sellega seondvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Praegune kohtutäiturite süsteem on mitmendat aastat toimeraskustes. Kohtutäituritel on jäänud tööd oluliselt vähemaks, mistõttu on langenud nende tulud ning need¹ on äärmiselt erinevad. Eelnev on põhjustanud olukorra, kus osal kohtutäituritest on keeruline või võimatu nõudeid piisavalt hästi täita. Samuti erineb eelneva tõttu kohtutäiturite praktika ja seetõttu koheldakse menetlusosalisi erinevalt ning pahatihti ei tagata nende õigusi.

Eelnõuga soovitakse luua eeldused senise suurearvulise ja toimeraskustes kohtutäiturite süsteemi efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse suurendamiseks. Selleks pakub eelnõu välja järgmised olulisemad muudatused:

- riik hakkab tasuma kohtutäiturile tasu igakuise elatise sissenõudmise eest;
- senist avaliku võimu kandja nõuete jagamise mudelit muudetakse selliselt, et sarnaselt eranõude omanikuga võib avalik-õigusliku nõude omanik valida ise kohtutäituri, säilitades samas senise võimaluse jagada nõuet keskse jagamise lahenduse abil;
- sissenõudjale muudetakse odavamaks ja lihtsamaks täiteasja üleandmine teisele kohtutäiturile;
- luuakse nõuete ja arestide infosüsteem, mis tagab täitemenetluse arestide järjekohtade ja menetluse läbipaistvuse ning selguse;
- ühtlustatakse Maksu- ja Tolliameti (MTA) ning kohtutäiturite läbiviidava sundtäitmise regulatsioone nt sundtäimisega ühinemise, tulemi jaotamise jmt osas;
- muudetakse kohtutäiturite tasusätteid, et need vastaks viimastel aastatel toimunud muudatustele ja võimaldaks hüvitada kohtutäiturile täiteasja menetlemisega tekkinud kulud;
- kaotatakse ebamõistlik piirang, mis välistab kohtutäiturile ja notarile kohtuasjas kantud õigusabi kulude hüvitamise.

Eelnõuga väljapakutud muudatuste tulemusena paraneb rahaliste nõuete laekumine, kuna ametis olevad kohtutäiturid suudavad rakendada neile seadusest tulenevaid meetmeid (nt tuvastada ja arestida võlgniku vara, küsitleda võlgnikku, nõuda võlgniku vannet kohtus, monitoorida võlgniku seisu jm) tõhusamalt. Väiksema kohtutäiturite arvuga ja jätkusuutlikuma büroopidamisega ühtlustub kohtutäiturite praktika, võlgnike ja sissenõudjate õigused ning huvid saavad paremini tagatud ning Justiitsministeeriumi ja kohtute halduskoormus langeb. Riigil ja erasisenõudjal on tulevikus parem ülevaade täitemenetluses olevatest nõuetest ning võlgnikul on parem ülevaade tema vastu suunatud nõuete menetlemisest ja nõude täitmise seisust. Kasvab vabakutseliste kohtutäiturite efektiivsus ja jätkusuutlikkus. Luuakse eeldused elatise nõuete paremaks sissenõudmiseks ja kohtutäiturite õiglasemaks tasustamiseks. Riigil võimaldatakse valida kohtutäiturit nagu erasisenõudjal, säilitades paralleelselt senise nõuete keskse jagamise lahenduse. Samuti avardatakse sissenõudja võimalusi kohtutäituri vahetamisel ehk täiteasja üleandmisel.

¹ Tähendab otseselt võimekust pidada üleval bürood, investeerida arendustegevusse, kasutada sissenõudmisel laialdaselt kõiki seadusest tulenevaid tööriistu jne.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna vabakutsete talituse nõunik (Maret.Saankyll@just.ee) ja õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse nõunik Kairit Kirsipuu (Kairit.Kirsipuu@just.ee), elatise võimestamise sätted on ette valmistanud justiitshalduspoliitika osakonna vabakutsete talituse juhataja Gunnar Vaikmaa (Gunnar.Vaikmaa@just.ee), nõuete ja arestide infosüsteemi puudutavad sätted on ette valmistanud sama talituse nõunik Helen Vahkal (Helen.Vahkal@just.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Taima Kiisverk (Taima.Kiisverk@just.ee).

Eelnõus sisalduvad muudatused arutati läbi töögrupis, kuhu kuulusid Rahandusministeeriumi esindaja Anneli Valgma, Maksu- ja Tolliameti esindajad Liina Jõõts ja Tanel Ermel, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja (edaspidi ka *koda*) esindajad Kristi Hunt, Arvi Pink ja Mati Kadak ning Justiitsministeeriumi esindajad Vaike Murumets, Kairit Kirsipuu, Gunnar Vaikmaa, Aleksandr Logussov ja Maret Saanküll.

1.3. Märkused

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2019–2023² üheks aluspõhimõtteks on täitesüsteemi ümberkorraldamine, seades eesmärgiks õiglase ja proportsionaalse täitemenetluse, nõuete suurema täitmise ning kulutõhususe menetlusosalistele (punkt 4.7).

Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukavaga aastateks 2019–2022³ õigusemõistmise ja õiguskaitse valdkonna meetme 3.3 peamiste planeeritud tegevuste loetelus nähakse muu hulgas ette täitemenetlussüsteemi muutmine, et luua eeldused efektiivsuse ja tulemuslikkuse tõstmiseks. Samuti on täitemenetluse ümberkorraldamine Justiitsministeeriumi 2020. aasta tööplaanis⁴.

Lisaks eelnevale on Riigikohus oma 25.01.2018. a otsuses nr 2-15-17249⁵ juhtinud tähelepanu vajadusele hinnata kehtiva täitesüsteemi jätkusuutlikkust laiemalt ning otsida võimalusi kulude vähendamiseks, muu hulgas vajaduse korral ka kohtutäiturite arvu ja ülesannete optimeerimise teel. Viidatud lahendis tunnistas Riigikohus põhiseadusega vastuolus olevaks kohtutäiturite põhitasud alates nõudesummalt 3210 eurot, leides need olevat liiga suured.

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõuga muudetakse järgmiste seaduste järgmisi redaktsioone:

- 1) kohtutäituri seadus, RT I, 19.03.2019, 18
- 2) krediidiasutuste seadus, RT I, 08.01.2020, 6
- 3) maksukorralduse seadus, RT I, 30.06.2020, 31
- 4) rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus, RT I, 31.12.2019, 20
- 5) tsiviilkohtumenetluse seadustik, RT I, 20.06.2020, 5
- 6) täitemenetluse seadustik, RT I, 19.03.2019, 17

² Kätesaadav arvutivõrgus:

https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/valitsus/RataseII/valitsus/vabariigi_valitsuse_tegevusprogramm_2019-2023_esitatud_300519.pdf

³ Kätesaadav arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/justiitsministeeriumi_arengukava_2019-2022.pdf

⁴ Kätesaadav arvutivõrgus:

https://jussike.just.sise/sites/jum/files/justiitsministeeriumi_2020_aasta_tooplaan.pdf

⁵ Kätesaadav arvutivõrgus: <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=2-15-17249/49>, p 90.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu hääaltenamus, kuna muudetakse ka põhiseaduse § 104 lõike 2 punktis 14 nimetatud kohtumenetluse seadust.

2. Seaduse eesmärk

Kohtutäiturite praktika on erinev ja kehtivad seadused on jätnud palju tõlgendamisruumi, mis toob kaasa menetlusosaliste erineva kohtlemise. Seepärast on vaja täitesüsteemis teha muudatusi.

Kõigi nõuete sundtäitmine peab toimuma üldises järjekorras põhimõttel, et varem täitmisele esitatud nõue täidetakse enne, välja arvatud seaduses sätestatud erisused, nt elatisnõuded, mis täidetakse teiste nõuete ees alati eelisjärjekorras. Eelnõuga luuakse uus Justiitsministeeriumi poolt peetav keskne nõuete ja arestide infosüsteem (NAIS). Esiteks on registri eesmärk koguda täitemenetluse käigus tehtud toimingute andmeid ja võimaldada menetlusosalistel saada iseteenindusportaali kaudu infot nende suhtes algatatud täitemenetluste kohta. Teiseks toimub registri vahendusel võlgniku arvelduskonto arestimine krediidi- ja makseasutustes. Kolmandaks on register infovahetuskanal krediidasutuse valduses olevate andmete pärimiseks ja vastuste edastamiseks.

Lisaks pakutakse eelnõus välja muudatused, millega ühtlustatakse MTA ja kohtutäiturite regulatsioone nt sundtäitmisega ühinemise, tulemi jaotamise jmt kohta. Regulatsiooni ühtlustamine on kantud eesmärgist tõhustada kohtutäiturite läbiviidavat menetlust.

Avaliku võimu kandja nõuete jaotamine hakkab edaspidi toimuma sarnaselt eraõiguslike nõuete täitmisele andmisega, st et sissenõudja võib valida kohtutäituri, kellele nõue sundtäitmiseks anda. Senine võrdsetel alustel kõigi kohtutäiturite vahel jaotamise korraldus ei ole ennast aastate jooksul õigustanud, mistõttu on vaja see ümber korraldada. Paralleelselt säilib ka senine nõuete keskse jagamise võimalus, mis toimub edaspidi nõuete ja arestide infosüsteemi kaudu. Sissenõudja saab edaspidi valida, kas valida ise kohtutäitur või esitada nõue täitmisele keskse nõuete jagamise süsteemi kaudu.

Samuti muudetakse eelnõuga kohtutäiturite tasusätteid, et need oleksid kooskõlas viimastel aastatel toimunud muudatustega. Näiteks tehakse ettepanek alandada kohtutäituri põhitasu 50 protsendile⁶ tasumäärast, kui võlgnik sõlmib vabatahtliku täitmise tähtaja jooksul sissenõudjaga võla tasumiseks maksegraafiku ning täidab kogu nõude korrektselt selle maksegraafiku alusel. Selline muudatus motiveerib võlgnikku aktiivselt osalema lahenduste leidmisel, aga samuti võimaldab hoida kokku kohtutäituri kulutusi. Eelnõuga muudetakse senist e-arestimissüsteemi kaudu täidetud nõude eest ettenähtud fikseeritud tasu⁷ selliselt, et kui nõue õnnestub täita kiiresti, kuid pärast vabatahtliku täitmise tähtaja möödumist, kohustub võlgnik tasuma 50% kohtutäituri põhitasust. Praegune tasumudel on andnud pahatahtlikele võlgnikele (kes on nõudest teadlikud ja võimelised selle täies ulatuses rahuldama enne täitemenetluse alustamist) selge signaali, et nõude tasumisest on võimalik ilma suuremate kuludeta hoiduda veel enam kui kuu aega. See ei motiveeri võlgnikku võlga kiiresti tasuma. Praegune olukord on ebaõiglane eelkõige nende võlgnike suhtes, kellel tõesti ei ole piisavalt raha nõude tasumiseks korraga e-arestimissüsteemi vahendusel ning kes peavad seetõttu oma väikese sissetuleku arvel tasuma suuremat kohtutäituri põhitasu. Mitmed tasusätted ei võimalda hüvitada kohtutäiturile täiteasja menetlemisega tekkinud kulusid, rääkimata tasu teenimisest. Näiteks on vallasasja väljanõudmise, kinnisasja väljaandmise ja lapse üleandmise ning lapsega suhtlemise võimaldamise eest tasu 140 eurot püsinud muutumatuna alates 2011. aastast. Peale selle ei

⁶ Praegu kohustub võlgnik tasuma 100% põhitasu.

⁷ Tasu on 22 eurot nõude kohta sõltumata selle suuruselt.

võimalda kehtiv regulatsioon jätta kohtumenetluskulud kaotanud poole kanda ka juhul, kui kohtutäitur väljub menetlusest edukalt. See soodustab võlgniku poolt põhjendamatute kaebuste esitamist. Eelnõuga kaotatakse kohtutäituri ja notari õigusabi kulude hüvitamise piirang ning jäetakse kohtu otsustada, kas ja millises ulatuses kulud vastaspoolelt välja mõistetakse.

Viimastel aastatel tehtud tasumuudatused on oluliselt vähendanud kohtutäiturite tasusid. Seetõttu pakutakse eelnõus välja mudel, kuidas rahastada kohtutäiturite tegevust elatisnõuete sundtäitmisel. Elatise parema laekumise saavutamiseks hakatakse elatisnõuete sundtäitmist riiklikult toetama. Orienteeruv kulu on aastas 0,5 miljonit eurot. Elatise sissenõudmine on kohtutäiturile selgelt kahjumlik tegevus, kuna enamasti aastaid kestva sissenõudmise menetluse eest saab kohtutäitur küsida ühe korra täiteasja algatamisel tasu 292 eurot. Esmane analüüs näitab, et sellest summast piisab üksnes esimese aasta täitemenetluse kulude finantseerimiseks. Eelnõus pakutakse välja, et riigi toetus võiks olla aastas kindla summamana jooksva elatisnõude täitmise toimiku pealt, arvestades seejuures riigieelarvelise toetuse suurust.

Kokkuvõtlikult on eelnõukohased saavutada soovitavad eesmärgid järgmised:

- 1) parandada rahaliste nõuete laekumist seeläbi, et ametis olevad kohtutäiturid suudavad rakendada neile seadusega võimaldatud abinõusid (nt tuvastada ja arestida võlgniku vara, küsitleda võlgnikku, nõuda võlgniku vannet kohtus, jälgida võlgniku seisu jm) tõhusamalt;
- 2) väiksema kohtutäiturite arvuga ja jätkusuutlikuma büroopidamisega ühtlustub kohtutäiturite praktika, võlgnike ja sissenõudjate õigused ja huvid on paremini tagatud ning Justiitsministeeriumi ja kohtute halduskoormus langeb;
- 3) täitemenetluse osalistel tekib uue nõuete ja arestide infosüsteemi kasutusele võtmisel tulevikus parem ülevaade täitemenetluses olevatest nõuetest ja nõuete täitmise seisust;
- 4) luuakse eeldused elatisnõuete paremaks sissenõudmiseks ja kohtutäiturite õiglasemaks tasustamiseks;
- 5) võimaldatakse riigil valida kohtutäiturit sarnaselt erasisissenõudjaga, säilitades paralleelselt senise nõuete keskse jagamise lahenduse;
- 6) avardatakse sissenõudja võimalusi kohtutäituri vahetamisel ehk täiteasja üleandmisel.

Täitesüsteemi ümberkorraldamise kontseptsioon, mis vastas eelnõu väljatöötamiskavatsuse nõuetele, esitati ministeeriumidele ja huvigruppidele valitsuse eelnõude infosüsteemi kaudu arvamuse andmiseks perioodil 20.06.2019–09.08.2019. Nimetatud kontseptsiooni kohta esitasid arvamuse Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikohus, Harju Maakohus, Tartu Maakohus, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Eesti Maksumaksjate Liit, Kaubandus-Tööstuskoda, Tallinna Ringkonnakohtu esimees V. Lapimaa. Kontseptsioon ei hõlmanud avaliku võimu kandja nõuete täitmisele esitamisel jagamise põhimõtete muutmise ning täiteasja üleandmise lihtsustamise teemasid, kuid ka need teemad on huvigruppidega enne eelnõu koostamist läbi arutatud. Kuna nimetatud muudatused on otseselt seotud täitemenetluse kitsaskohtade kõrvaldamisega, on otstarbekas lisada muutmissetpanekud kõnesolevasse eelnõusse.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

3.1. Täitemenetluse seadustiku muutmine

Eelnõu paragrahvi 1 muudetakse täitemenetluse seadustikku (TMS).

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse TMS § 2 lõiget 1 punktiga 16¹ ja eelnõu § 1 punktiga 9 täiendatakse seadust §-ga 38¹. Muudatusega sätestatakse võimalus maksta riigi poolt kohtutäituritele tasu alaealise lapse igakuise elatisnõude sundtäitmise eest. Selleks et saavutada

elalise parem laekumine, hakatakse elatisnõuete sundtäitmist riikliku tasuga toetama. Orienteeruv kulu on aastas kuni 0,5 miljonit eurot. Riigi poolt kohtutäiturile tasu maksmise tingimustele vastab 2019. aasta andmete põhjal umbes 3000 toimikut aastas. Igakuise elalise sissenõudmine on praegu kohtutäiturile selgelt kahjumlik tegevus, kuna mõnikord lausa 18⁸ aastat kestva sissenõudmise menetluse eest saab kohtutäitur küsida tasu ühe korra täiteasja algatamisel 292 eurot. Analüüs näitab, et sellest summast piisab üksnes esimese aasta kulude finantseerimiseks.

Kui kohtutäituri tegevuse tulemusena ei laeku lapsele igakuiselt elatist, siis vaatamata kohtutäituri tehtud toimingutele, sh elatisabi taotluse ja makseinfo vahendamine, ning nendega kaasnevale kulule kohtutäitur tasu ei saa. Samuti kui võlgnik maksab lapsele sissenõutavaks muutunud elatist alla ettenähtud summa ja teeb seda kalendriaastas mõnel korral, ei pruugi saadav põhitasu katta kohtutäituri kulusid. Kui võlgnik maksab elatusraha maksed enne nende sissenõutavaks muutmist, siis kohtutäitur ei saa samuti tasu. See tähendab, et täiteasi on kohtutäituri menetluses ja kohtutäitur peab sellega pidevalt tööd tegema – tuleb kontrollida laekumisi, st tagada infovahetus sissenõudjaga ja vajadusel võlgnikuga. Kehtiv regulatsioon ei võimalda kohtutäituril küsida tasu infovahetuse ja nõude arvestuse eest. Eelnev põhjustab olukorra, kus mitmed kohtutäiturid ei suuda finantseerida täiteasja toiminguid ehk kasutada seadusandja poolt ette nähtud kõiki meetmeid ning seetõttu kannatab elalise sissenõudmine.

Muudatusega kehtestatavat riigi makstavat tasu saab kohtutäitur aastas ühe korra eelmise kalendriaasta eest tagantjärele makstava summana igakuise elatisnõude täitmise toimiku pealt (sisuliselt võlgniku kohta), arvestades riigieelarvelise eraldise suurust. Seaduse tasandil sätestatakse üksnes, et riik toetab sissenõudmist ja kehtestatakse toetuse ülempiir toimiku kohta (100 eurot aastas), toetuse andmise kord ja täpne suurus, aruandlus jmt kehtestatakse rakendusaktiga. Tasu kavandatakse maksta alates igakuise elatisnõude menetlemise kolmeteistkümnendast kuust. Tasu ei maksta, kui võlgniku makstud tasu summa on võrdne rakendusaktiga kehtestatud tasuga või sellest suurem, ning kui täiteasja on menetletud kalendriaastas kokku alla kuue kuu. Kui võlgniku suhtes on algatatud mitu täiteasja, makstakse tasu üksnes ühe täiteasja kohta. Viimasest põhimõttest lähtutakse põhjusel, et kohtutäitur peab täitetoimikute avamisel arvestama ka TMS § 33 lõikes 4 sätestatut. Kui täitedokument sisaldab mitu rahalist nõuet, avatakse selle sätte kohaselt nende kohta üks täitetoimik ja nõuded summeeritakse, kui sissenõudja ei taotle mitme täitetoimiku avamist. Riigikohus on oma lahendites asunud seisukohale, et selle sätte (TMS § 33 lg 4) eesmärgiks on kohtutäituri tasu mitmekordse maksmise vältimine (vt Riigikohtu 14.06.2017 määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-52-17](#), p 13; 29.01.2014 määrus tsiviilasjas nr [3-2-1-164-13](#), p 17). Kuigi nimetatud kohtuasjad ei käsitle elatisnõudega seonduvat, on sarnasele seisukohale asunud ka ringkonnakohtu praktikas just elatisnõuet käsitlevas asjas. Nii näiteks on Tartu Ringkonnakohtus leidnud, et TMS § 33 lg 4 on kohaldatav ka juhul, kus ühe täitedokumendiga on mitme alaealise lapse kasuks, kellel on üks seaduslik esindaja, välja mõistetud elatis. Kohtuotsuses on leitud, et ei ole põhjendatud kahe eraldi täiteasja alustamine olukorras, kus täiteasjade aluseks on üks ja sama täitedokument, millest tulenevad rahalised nõuded on sisult samad ja mida täidetakse samal viisil sama võlgniku suhtes. Selline lahendus ei teeni ei võlgniku ega sissenõudjate huve, vaid on üksnes kohtutäituri huvides. Võlgniku jaoks toob see kaasa menetluse alustamise tasu mitmekordse maksmise ning võib kaasa tuua ka kohtutäituri põhitasu suurenemise võrreldes olukorraga, kui nõuete kohta avatakse üks täitetoimik ja nõuded summeeritakse. Kui võlgnik peab tasuma suuremas summas kohtutäituri tasusid, laekub sissenõudjatele vähem raha elalise võlgnevuse

⁸ Täitemenetluse pikkus sõltub mitmest asjaolust, nt mis vanuses laps on, kui täitedokument täiturile esitatakse ning kas täitedokument täidetakse lapse täisealiseks saamiseni või sissenõudja palub täiteasja varem lõpetada (nt laps ei vaja enam elatist, kokkulepped võlgnikuga vm). Täitemenetluse andmete kohaselt on praegu kohtutäiturite menetluses 2010 ja varem alustatud elalise täiteasju kokku 3200. 2019. aastal alustatud elalise täiteasjades ei toimunud laekumisi 340 toimikus.

katteks (vt Tartu Ringkonnakohtu otsus asjas nr [2-17-3985](#)).

Tasu maksmine kohtutäiturile toimub selliselt, et kui kohtutäituri hinnangul on täidetud riigi makstava tasu saamise eeldused, koostab ta uue kalendriaasta alguses täiteasjas tasu otsuse. Tasu otsuses märgitakse summa, mida kohtutäitur riigilt taotleb, samuti õiguslik alus jm kohustuslikud andmed. Kohtutäitur esitab kojale taotluse (nt hiljemalt 20. jaanuariks) ja tasu koondarvestuse (täiteasja nr, taotletav tasu täiteasjas). Koda maksab tasu kohtutäiturile välja (vahendid eraldatakse eraldise andmise lepinguga) nt hiljemalt 1. märtsiks. Justiitsministeeriumil ja kojale on andmete kontrollimise õigus. Kojale on võimalik teostada pistelist kontrolli tasutaotluse saamisel ja ka hiljem. Eksimuste või muul põhjusel põhjendamatu taotluse eest välja makstu nõutakse kohtutäiturilt tagasi. Teadvalt valeandmete esitamise korral kaalutakse täiendavaid meetmeid. Pärast tasu väljamaksmist liigub makseinfo MTA-le, kes teostab sissenõudja õigusi ja peab riigi makstud tasu summade ja tagasimaksete üle arvestust⁹. Nimelt alaealise lapse elatusraha sissenõudmise eest riigi makstud tasu nõutakse võlgnikult kohtutäituri tasu otsuse alusel sisse. Riigil tekib seadusest tulenev tagasinõudeõigus sarnaselt liikluskindlustuse seadusega kindlustusandjale ja Eesti Liikluskindlustuse Fondile ette nähtud õigusega. Riigi makstud tasu nõutakse võlgnikult sisse samas täiteasjas pärast seda, kui elatisnõue on täies ulatuses täidetud. Kui võlgniku suhtes menetluses olevas täiteasjas on antud lapsele elatisabi, siis nõutakse see sisse enne riigi makstud sissenõudmise tasu. Kuna täitekulude kandmine ehk menetluse finantseerimine on üldjuhul võlgniku kohustus, siis on põhjendatud jätta riigi poolt kohtutäiturile makstav tasu võlgniku kanda. Kui algatatud täiteasjas võlgniku tegevuse tõttu kohtutäitur tasu ei saa, siis peab ta arvestama võimalusega, et tal tuleb kohtutäituri tasu riigi poolt makstud tasu ulatuses kinni maksta.

Selleks et MTA saaks asuda sissenõudja õigusi teostama ja võlgnikult riigi makstud tasu tagasi nõuda, täiendatakse TMS § 2 lõiget 1 punktiga 16¹, mille kohaselt on eelnõu jõustumisel seadusena täitedokumentiks kohtutäituri otsus alaealisele lapsele igakuise elatise sissenõudmise eest kohtutäiturile riigi poolt makstava tasu kohta.

Eelnõu § 1 punktiga 2 muudetakse TMS § 11¹ lõiget 4 ning § 115 lõikeid 4 ja 5. Muudatused on tingitud uue nõuete ja arestide infosüsteemi loomisest. Kuna elektroonilise arestimissüsteemi asemele tuleb uus nõuete ja arestide infosüsteem, tuleb viide elektroonilisele arestimissüsteemile asendada viitega nõuete ja arestide infosüsteemile. Vt lähemalt seletuskirja TMS § 63 muutmise kohta.

Eelnõu § 1 punktiga 3 muudetakse TMS § 23¹. Muudatuse tulemusel saab edaspidi ka avaliku võimu kandjast sissenõudja valida ise kohtutäituri, kellele ta nõuded täitmiseks saadab. Praegu esitab avaliku võimu kandja oma nõuded sundtäitmisele koja hallatava süsteemi kaudu. Süsteemi kaudu jaotatakse nõuded juhuslikkuse põhimõttel kõigi tööpiirkonna kohtutäiturite vahel.

Eelnõuga kaotatakse praegune kojapoolne keskne avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturile jagamine. Sarnaselt erasissenõudjaga võib avaliku võimu kandjast sissenõudja edaspidi ise valida kohtutäituri, kellele nõuded sundtäitmiseks saata. Senine avaliku võimu kandja nõuete jagamise mudel soodustab süsteemi kiratsemist, kuna avaliku võimu kandja nõudeid saavad ka need kohtutäiturid, kellel eranõudeid peaaegu üldse täitmisele ei ole või on neid väga vähe. Seega elatuvad nad peamiselt või üksnes avaliku võimu kandja nõuetelt saadava tulu arvel¹⁰. Saadav tuleb aga ei võimalda piisavalt büroo arendamisse panustada. Muudatus loob avaliku võimu

⁹ Samasugune mudel on ka riigile üle läinud elatisnõude puhul.

¹⁰ Näiteks moodustavad kümne väiksema tuluga kohtutäituri nõuetest koguni 55% avaliku võimu kandja nõuded, neist mõnel on avaliku võimu kandja nõuete osakaal üle 80%.

kandja nõuete jagamisele sama turuloogika, mis on seni kehtinud vaid eranõuete puhul, st sissenõudja valib kohtutäiturit, kellega tal on positiivne kliendikogemus. Kui mõni sissenõudja ei soovi ise kohtutäiturit valida (nt vähe nõudeid, puudub kompetents vmt), säilitatakse selleks puhuks paralleelselt võimalus kasutada praegust avaliku võimu kandja nõuete keskse jagamise lahendust.

Kehtiva regulatsiooni kohaselt kehtestab Vabariigi Valitsus avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturite vahel jaotamise korra määrusega. Kui avaliku võimu kandja nõuete jaotamine kohtutäiturite vahel ei ole enam kohustuslik, ei ole ministriumide haldusalade üleselt enam vaja rakendusakti kehtestada Vabariigi Valitsuse määrusega. Kuivõrd tegemist on Justiitsministeeriumi haldusalasse kuuluva küsimusega, on eelnõus välja pakutud, et rakendusakti avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturite vahel jagamiseks võiks kehtestada valdkonna eest vastutav minister.

Eelnõu § 1 punktiga 4 täiendatakse seadustikku §-ga 23². Eelnõuga sätestatakse sundtäitmise jätkumise põhimõtte olukorras, kui maksukorralduse seaduse alusel maksuhalduri poolt algatatud maksuvõla sissenõudmise menetlus ei ole andnud tulemusi ja nõue saadetakse kohtutäiturile sundtäitmise jätkamiseks täitemenetluses. Maksuhalduri täitetoimingud on loetletud MKS §-s 130. Eelkõige võib maksuhaldur taotleda keelumärke kandmist kinnistusraamatusse ja muusse vararegistrisse või õiguste kohta peetavasse registrisse, kohtuliku hüpoteegi seadmist kinnisasjale, laevale või õhusõidukile, pöörata sissenõue võlgniku rahalisele õigusele või arestida muud varalised õigused. Seaduse kohaselt ei või maksuhaldur võõrandada võlgniku vara.

Muudatuse kohaselt jätkab kohtutäitur MTA alustatud sundtäitmist, kui maksuhalduri täitetoimingud ei ole olnud tulemuslikud või nõude sissenõudmiseks on vaja teha edasisi täitetoiminguid, mida seaduse kohaselt saab teha kohtutäitur (nt vara müük). Täitemenetluse jätkamisel kohtutäiturit poolt jäävad kehtima maksuhalduri tehtud täitetoimingud (nt arestid, keelumärked). Nõude üleandmisel kohtutäiturile ei tee Maksu- ja Tolliamet nõude sissenõudmiseks enam toiminguid ja täiteasjaga tegeleb edasi kohtutäitur, mh seab vajaduse korral uusi areste ja keelumärkeid. Kohtutäitur toimetab võlgnikule kätte üksnes vara arestimisakti. Kuivõrd täitemenetluse alustamise toimingud on maksuhalduri poolt juba tehtud, puudub vajadus TMS §-des 24 ja 25 sätestatud toimingute korduvaks tegemiseks kohtutäiturit poolt.

Muudatuse eesmärgiks on välistada praegu toimuv dubleerimine, kus sama nõude katteks arestivad võlgniku kontod nii maksuhaldur kui ka kohtutäitur. Otstarbekuse kaalutlusel peaks üht asja menetlema üks menetleja korraga.

Eelnõuga täiendatakse ka maksukorralduse seaduse § 130 ja nähakse ette, et sundtäitmise üleandmisel kohtutäiturile saadab MTA võlgnikule teate täitemenetluse üleandmisest kohtutäiturile. Kui pärast sundtäitmise menetluse üleandmist kohtutäiturile rahuldatakse nõue MTA seatud arestide tulemusel, siis on MTA-l kohustus sellest teavitada kohtutäiturit. Praktikas toimub mõlemal eespool kirjeldatud juhul teavitamine ka praegu.

Eelnõu § 1 punktidega 5, 6 ja 7 muudetakse TMS §-e 24 ja 25. Kehtiva regulatsiooni kohaselt tuleb täitemenetluse alustamisel võlgnikule kätte toimetada täitmisteade. TMS § 24 lõike 4 kohaselt tuleb täitmisteatele lisada täitedokumendi ära kiri. Muudatus võimaldab jätta täitmisteatele täitedokumendi ära kirja lisamata, kui täitmisteade toimetatakse võlgnikule kätte paber kandjal. Muudatuse eesmärk on eelkõige kokku hoida täitemenetluse kulusid.

Alates 1. novembrist 2019 muutus menetluskohustuste hinnakiri. Kui kohtutäitur kasutab menetluskohustuste kättetoimetamiseks Omniva teenust kolmandas tsoonis, kuhu kuulub osaliselt Harju maakond ja kogu ülejäänud Eesti territoorium, siis maksab kuni 500-grammise kirja kättetoimetamine 26,70 eurot, millele lisandub käibemaks, s.o menetluskohustuste kättetoimetamine maksab kokku 32,04 eurot. Täitedokumendiks võib olla kohtulahend, mis võib olla väga mahukas dokument ja suurendada täitmisteate lisana menetluskohustuste kättetoimetamise kulu veelgi. Samas on jõustunud kohtulahend juba kohtu poolt kohtumenetluses võlgnikule kätte toimetatud. Lisaks ei piisa praktikas nendel juhtudel, kui täitedokument jõuab täitmiseks kohtutäituri kätte, enamasti üksnes ühe kirja saatmisest. Seega võib täitekuulu juba täitemenetluse alustamise faasis üksnes täitmisteate ja sellele lisatud dokumentide tõttu väga suureks minna. Kuna täitemenetluses kehtib põhimõte, et täitekulud kannab võlgnik, suurendab see võlgniku kohustusi veelgi.

Eeltoodust tulenevalt on eelnõus välja pakutud muudatusettepanek, mille kohaselt ei pea kohtutäitur täitemenetluse alguses lisaks täitmisteatele võlgnikule kätte toimetama täitedokumendi. Küll aga tuleb lisada täitmisteatele selgitused, mil viisil on võimalik võlgnikul täitedokumendiga tutvuda. Näiteks võib olla selgitus, et kui võlgnik on täitmisteate kätte saanud, siis võib ta pöörduda täitedokumendiga tutvumiseks kohtutäituri poole või teatada kohtutäiturile oma e-posti aadressi, mille kaudu saab kohtutäitur talle täitedokumendi elektrooniliselt edastada.

TMS § 24 lõike 3 punkti 7 kohaselt märgitakse täitmisteates viide võlgniku õigusele tasuda vaid täitemenetluse alustamise tasu, kui ta täidab täitedokumendi vabatahtlikuks täitmiseks ettenähtud tähtaja jooksul. TMS § 25 lõike 2 kohaselt tuleb võlgnikul maksta üksnes täitemenetluse alustamise tasu, kui ta täidab nõude enne vabatahtliku täitmise tähtaja möödumist. Muudatusega motiveeritakse võlgnikku kiiresti võlga tasuma või leidma võla tasumiseks lahendusi kokkuleppel sissenõudjaga. Seadust muudetakse selliselt, et kui nõue täidetakse vabatahtliku täitmise tähtajal, siis maksab võlgnik kohtutäituri põhitasu poolest ulatuses. Lisaks kohtutäituri põhitasu poolest ulatuses tasumisele tuleb võlgnikul maksta täitemenetluse alustamise tasu.

Eelnõu § 1 punktiga 8 muudetakse TMS § 37 lõiget 1. Muudatus on samuti ajendatud Omniva menetlusposti teenuse maksumuse olulisest kasvust alates 1. novembrist 2019. Kui enne hinna muutust maksis kuni 500-grammise täitmisteate koos lisadega võlgnikule kättetoimetamine III tsooni (kogu Eesti peale suuremate linnade ja Tallinna lähiümbruse asulate) koos käibemaksuga 6,17 (kui teine väljastuskatse laupäeval, siis 7,67 eurot), siis kehtiva hinnakirja järgi on teenuse maksumus vastavalt 32,04 ja 33,78 eurot. Täitemenetluse alustamise tasu, millest peaks kohtutäitur suutma katta täiteasja alustamise ning lõpetamise kulud, on mittevahalise nõude ja kuni 50 euro suuruse nõude korral 18 eurot (sh käibemaks). Arusaadavalt ei ole võimalik selliste hindade korral enam rakendada senist praktikat, mille kohaselt täitmisteate võlgnikule kättetoimetamise eest täiendavalt täitekulude hüvitamist ei nõutud. Kui kohtutäitur ei saa praegusest täitemenetluse alustamise tasust kaetud isegi mitte täitmisteate kättetoimetamise tegelikke kulusid, peab olema võimalik kulud sisse nõuda täitekuluna täitemenetluse seadustiku § 37 lõike 1 punkti 2 alusel.

TMS § 24 lõike 2 kohaselt loetakse täitmisteate võlgnikule kättetoimetamisega täitemenetlus alanuks. Tähtaja järgimise ja katkemise arutamisel ning tekkinud täitekulude korral loetakse täitemenetluse alguseks sissenõudja avalduse kohtutäiturini jõudmise aeg, kui täitmisteate toimetatakse võlgnikule kätte. TMS § 37 lõike 1 punkti 2 kohaselt on täitekulud kohtutäituri tasu ning kohtutäituri ja sissenõudja või kolmanda isiku poolt pärast täitemenetluse alustamist täitemenetluseks tehtud vajalikud kulutused, sealhulgas täitemenetlusega seotud dokumentide edastamise kulud.

Eeltoodust tulenevalt täpsustatakse selguse huvides regulatsiooni selliselt, et oleks üheselt selge, et täitekulud on ka kohtutäituri poolt täitmisteate kättetoimetamiseks tehtud kulud.

Eelnõu § 1 punktiga 10 muudetakse TMS § 47¹ lõiget 2. TMS § 47¹ lõike 2 kohaselt võib sissenõudja anda täiteasja menetlemise üle teisele sama tööpiirkonna kohtutäiturile, kui kohtutäitur on nõuet vähemalt neli aastat menetlenud. Sellisel juhul on täiteasja menetlenud kohtutäituri õigus nõuda sissenõudjalt täitemenetluse alustamise tasu ja sissenõutavaks muutunud täitekulud ning asja ülevõtval kohtutäituri õigus nõuda sissenõudjalt kohtutäituri seaduse §-s 35 sätestatud kohtutäituri tasu ettemaksu. Täiteasja üleandmisel uuele kohtutäiturile jäävad tehtud täitetoimingud jõusse.

Edaspidi võib sissenõudja täiteasja üle anda menetlemiseks teisele kohtutäiturile, kui täiteasja on menetletud vähemalt kolm aastat. Sellisel juhul ei pea sissenõudja enam tasuma täitemenetluse alustamise tasu ja sissenõutavaks muutunud täitekulud. Üleandval kohtutäituri õigus nõuda alustamise tasu ja sissenõutavaks muutunud täitekulud sisse võlgnikult. Selline lahendus on kooskõlas ka täitemenetluses kehtiva põhimõttega, et täitemenetluse läbiviimisega kaasnevad kulud kannab võlgnik. Lisaks on kohtutäituri olemas täitekulude osas võlgniku vastu täitedokument, mida ta saab edasi täita isegi juhul, kui ta põhinõuet enam ei täida. Kui sissenõudja maksab täiteasja seni menetlenud kohtutäiturile täitekulud (sh täitemenetluse alustamise tasu), siis sissenõudjal võlgniku vastu täitekulude tagasinõudmiseks täitedokumenti ei ole ja ta saab neid nõuda üksnes kohtu kaudu. Ülevõtval kohtutäituri õigus küsida sissenõudjalt kohtutäituri tasu ettemaksu.

Eelnõu koostamise käigus kaalus töögrupp ka võimalust, et sissenõudja ja täiteasja üleandev kohtutäitur lepivad kokku, millises ulatuses sissenõudja, kes soovib täiteasja menetlevat kohtutäituri vahetada, tasub seni asja menetlenud kohtutäituri kulud. Selline lahendus tooks siiski praktikas kaasa mitmeid probleeme. Nimelt ei pruugi sissenõudja ja kohtutäituri kulude kandmises kokkuleppele jõuda ja tekkinud olukord ei muudaks praegusega võrreldes midagi, sest sissenõudjal oleks täiteasja üleandmine teisele kohtutäituri jätkuvalt kulukas. Samuti ei saaks sissenõudja üleandvale kohtutäituri tasutud täitekulud ise võlgnikult tagasi nõuda ilma täitedokumendita (kohtulahend). Kohtutäituri õigus selline võimalus olemas, sest TMS § 2 lõike 1 punkti 16 kohaselt on kohtutäituri tasu ja täitekulude otsus täitedokument.

Muudatusega tagatakse sissenõudjale parem võimalus vahetada kohtutäituri, kellega ta ei ole rahul (ei saa infot, ei teosta aktiivselt toiminguid jm). Seega motiveerib muudatus kohtutäituri enam pingutama. Täiteasjade arvu, mida sissenõudjad sooviksid teisele kohtutäituri üle anda, on keeruline hinnata. Vastav soov võib ajas muutuda. Küll peame usutavaks, et lihtsustatud üleandmise korda ei kasutata kergekäeliselt (ülevõtval kohtutäituri õigus küsida ettemaksu) ja massiliselt. Täiteasja üleandmisel teise kohtutäituri menetlusse ei saa asja ülevõttev kohtutäitur nõuda uut täitemenetluse alustamise tasu maksmist. Täitemenetluse alustamise tasu saab nõuda üksnes täiteasja esmakordsel algatamisel. Muudatus võiks puudutada hinnanguliselt kuni 10% täiteasjadest, kuid praktikas ilmselt oluliselt väiksemat osa¹¹.

Eelnõu § 1 punktiga 11 muudetakse TMS § 63. Eelnõuga luuakse uus Justiitsministeeriumi poolt peetav keskne nõuete ja arestide infosüsteem (NAIS, edaspidi nimetatud ka *register*). Uus register hakkab selle loomisest alates täitma täitemenetlusregistri (milleks on praegu kasutusel olevad infosüsteemid TäitIS ja ETIS) ja elektroonilise arestimissüsteemi (e-arest) ülesandeid.

¹¹ 11.03.2020 seisuga on menetluses u 450 000 täiteasja. Nõuete kogusumma on u 1 miljard eurot, millest u 4/5 moodustavad eranõuded.

Samuti on uues registris avaliku võimu kandja nõuete jaotamise funktsionaalsus (senine TARN).

Registri esimene eesmärk on koguda täitemenetluse käigus tehtud toimingute andmeid ja võimaldada menetlusosalistel saada iseteenindusportaali kaudu infot nende suhtes algatatud täitemenetluste kohta. Kui praegu vajab menetlusosaline ülevaadet tema suhtes algatatud täitemenetlustest, siis tuleb tal see välja selgitada kodanikuportaalist (eesti.ee) või kui tal see võimalus puudub, siis tuleb tal taotlus esitada kojale. Seejärel peab menetlusosaline pöörduma tema täiteasjaga tegeleva kohtutäituri poole, et saada detailsemat infot nõuete ja arestide kohta. Praegu head lahendust menetlusosalisele tervikliku ülevaate saamiseks tema suhtes toimuva täitemenetluse, nõude täitmise ja seatud arestide kohta ei olegi. Selleks et täitemenetluse osalistel oleks kiire ja lihtne võimalus saada nimetatud infot, luuakse register, kus menetlusosaline saab iseteenindusportaali kaudu kogu info kätte.

Registrist on menetlusosalisel võimalik igal ajal saada ülevaade tema vastu sundtäitmisel olevatest nõuetest ja täitemenetluse raames seatud arestidest ning nende järjekorrast. Esialgu on registri kaudu võimalik näha krediidasutustes avatud arvelduskontodele seatud arestide järjekorda. Registri andmete õigsus on tagatud seeläbi, et registris täitemenetluse registreerimine on menetlejale kohustuslik. Ilma registris täitemenetlust registreerimata ei ole menetlejal võimalik täitetoiminguid teha, ennekõike seada areste.

Registris saab näha juurdepääsupiiranguga andmeid kas sisselogituna või x-tee teenust kasutades. Sisse logimata isik päringut teha ei saa, ka mitte elatisvõlgnevuse päringu tegemise korral. Menetlusosalistel on iseteenindusportaali kaudu võimalik tutvuda muu hulgas täitemenetluste põhilise info, olulisemate täitemenetluse dokumentide (nt täitedokument, täitmisteade, kohtutäituri tasu otsus), arestide info ja järjekorraga, menetleja kontaktandmete ja üldise täitemenetluse infoga. Lisaks on menetlusosalistel võimalik määrata endale volitatud esindaja kas täitetoimiku kaupa või kõikidele toimikutele.

Registrist on kolmandatel isikutel võimalik saada infot isikute täitemenetluste kohta. Infot saaksid lisaks avalik-õiguslikke ülesandeid täitvatele asutustele ka need isikud, kellel on näiteks lepingulisse suhtesse astumise eesmärgil vaja saada üldistatumat infot isiku maksedistsipliini kohta. Seadusest tulenevaid avalik-õiguslikke ülesandeid täitvatel asutustel on võimalus pärida andmeid ülesannete täitmise eesmärgil tasuta. Muudel kolmandatel isikutel tekib võimalus pärida andmeid nagu kehtivate TMS § 63 lõigete ¹ ja ² alusel. Kolmandad isikud saavad registrist päringuid teha tasu eest, tasu suurus on iga päringu eest isiku kohta 5 eurot. Jätkuvalt saab tasuta andmeid selle kohta, kas isikul on elatise võlgnevus, ning selle olemasolu korral sissenõutava võla jäägi suuruse. Menetlejal on võimalik teha registrist päringuid ulatuses, mis on vajalik nende ülesannete täitmiseks.

Nõuete ja arestide infosüsteemis on ka avaliku võimu kandja nõuete jaotamise ning kogu senise elektroonilise arestimissüsteemi funktsionaalsus. Nendeks on konto arestimine krediidi- ja makseasutustes ning infopäringute edastamine ja nendele vastamine nende asutuste vahel, kellel on selleks seadusest tulenev õigus ja kohustus.

Uue infosüsteemi loomine eeldab ka põhimääruse kehtestamist. Selleks on võimalik anda uus ministri määrus või muuta kohtutäiturimäärustikku. Praegu on täitemenetlusregistrisse kantavate andmete loetelu kohtutäiturimäärustiku peatükis ⁴ (§-s 52¹⁵) ja elektroonilise arestimissüsteemi teabevahetus, elektroonilise arestimise kord koos elektrooniliste arestide

kontrollimise, andmetöötluse ja andmevahetuse korra ja tehniliste nõuete ning andmetöötluse ja andmete väljastamise korraga määruse 5. peatükis (§-d 53–55¹). Uue infosüsteemi loomisel tuleb põhimääruses sätestada andmekogu pidamise kord, sealhulgas andmekogu vastutav töötaja ja volitatud töötajad, andmekogusse kogutavate andmete koosseis (millised andmed ja dokumendid infosüsteemis olema hakkavad) ja andmeandjad. Samuti tuleb kehtestada nõuete ja arestide infosüsteemi pidamisega seotud korralduslikud küsimused, sh elektroonilise arestimise ja infopäringute andmevahetuse kord.

Eelnõu § 1 punktiga 12 tunnistatakse kehtetuks TMS § 63¹. Muudatus on vajalik, kuna elektrooniline arestimissüsteem on uue loodava nõuete ja arestide infosüsteemi osaks, mis on kehtestatud §-s 63, seetõttu ei ole vaja edaspidi eraldi sätet elektroonilisele arestimissüsteemile.

Eelnõu § 1 punktiga 13 muudetakse TMS § 114 lõiget 3¹ ning punktiga 14 muudetakse TMS § 115 lõiget 5. Muudatus on tingitud nõuete ja arestide infosüsteemi loomisest. Elektroonilise arestimissüsteemi asemel on edaspidi nõuete ja arestide infosüsteem, mistõttu viide seni TMS §-s 63¹ paiknenud elektroonilise arestimissüsteemi regulatsioonile asendatakse viitega TMS §-le 63, milles on sätestatud nõuete ja arestide infosüsteemi regulatsioon.

Eelnõu § 1 punktiga 15 muudetakse TMS § 115. Muudatusega asendatakse sõna „krediidasutus“ sõnaga „krediidi- või makseasutus“ seoses makseasutuste lisamisega makseteenuse pakkujate nimekirja, milles avatud kontot on võimalik kasutada maksetehingute tegemiseks. Kehtivas seaduses kasutatud sõna „krediidasutus“ viitab kitsalt pangale ning sisuliselt on täitemenetluse seadustikus „konto“ all mõeldud pangas avatud arvelduskontot. Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse (MERAS) § 5 lõike 1 kohaselt võib makseteenuseid osutada ka makseasutus. Makseteenuseks on muu hulgas ka ärisuhte raames kliendile maksetehingute tegemiseks avatav maksekonto, millele on väljastatud rahvusvaheline IBAN-kood. Maksekonto on võlaõigusseaduse § 709 lg 4 kohaselt makseteenuse kliendi nimel maksetehingute täitmiseks peetav konto.

Muudatuse tulemusena on võimalik sissenõue pöörata ka võlgniku makseasutuses avatud maksekontole. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 81 lõige 1 näeb krediidi- ja finantseerimisasutusele, kes on ärisuhte raames kliendile avanud maksekonto, millele on väljastatud rahvusvaheline IBAN-kood, ette kohustuse liituda elektroonilise arestimissüsteemiga. Elektroonilise arestimissüsteemi kaudu edastatakse krediidi- ja makseasutusele elektroonilisi taotlusi võlgniku konto arestimise ja arestide haldamisega seotud toimingute kohta ning võimaldatakse päringute tegemist krediidi- ja makseasutuse valduses olevate andmete kohta.

Eelnõu § 1 punktiga 16 täiendatakse TMS § 115 lõikega 4¹. Muudatusega täpsustatakse pangakontole seatud arestide järjekorda. Kehtiva regulatsiooni kohaselt loetakse konto arestituks siis, kui krediidasutus on elektroonilise arestimisakti kätte saanud ning arestide järjekord moodustub samuti selle järgi, millal arestid on krediidasutusele saabunud. Uue loodava nõuete ja arestide infosüsteemi abil moodustatakse arestide järjekord vastavalt täiteasja registreerimise ajale nõuete ja arestide infosüsteemis. Muudatuse eesmärk on motiveerida kohtutäitureid täitmisavalduse saabumisel võimalikult kiiresti täiteasja nõuete ja arestide infosüsteemis registreerima, mis peaks vähendama asjatuid viivitusi. Samal päeval registreeritud nõuded saavad sama järjekoha ja neid täidetakse võrdses ulatuses. See tähendab, et kui ühel päeval on nõuete ja arestide infosüsteemis registreeritud ühe võlgniku kohta kolm täiteasja, saavad kõik need sama järjekoha ja raha laekumisel jaotatakse see võrdselt kõigi kolme täiteasja vahel sõltumata nõude suuruselt.

Eelnõu § 1 punktiga 17 muudetakse TMS § 119 lõiget 1. Muudatus on seotud nõuete ja arestide infosüsteemi loomisega ja § 115 täiendamisega lõikega 4¹. Kuna nõuete ja arestide infosüsteemi kasutusele võtmisega muutub nõuete täitmise järjekord ja konto arestist saadud raha ei jagata enam arestimisaktide saabumise järjekorras, vaid täiteasjade infosüsteemis registreerimise järjekorras, on vaja välistada üldisest tulemi jaotamise korrast konto arestimisest saadav tulemi jaotamine, mille regulatsioon asub edaspidi TMS § 115 lõikes 4¹.

Eelnõu § 1 punktiga 18 täiendatakse TMS § 149. Kui sama võlgniku vastu on samaaegselt menetluses mitu nõuet, annab TMS § 149 teistele sissenõudjatele võimaluse ühineda sundtäitmisega, kus kinnisasja müüki korraldatakse. Kinnisasja suhtes sissenõudja lisandumisel uut arestimisakti ei koostata ning lisandunud sissenõudja fikseeritakse asja arestinud kohtutäituri täitemenetluses. See kehtib nii siis, kui üks kohtutäitur menetleb eri sissenõudjate nõudeid ühe võlgniku vastu, kui ka juhul, kui nõuded on täitmisel eri kohtutäiturite juures. TMS § 174 sätestab kinnisasja müügist ja sundvalitsemisest saadud tulemi jaotamise järjekorra. Nimetatud paragrahvi lõike 3 kohaselt rahuldatakse kinnisasja müügi tulemist nõudeid kindlaksmääratud järjekorras.

Kõnesoleva muudatusega reguleeritakse olukorda, kui menetluses, millega sissenõudjad ühinesid, vara müüki ei toimu, mistõttu ühinenud sissenõudjate nõuded jäävad rahuldamata ning kinnistusraamatust eemaldatakse võlgniku varale seatud keelumärke. Sel juhul teavitab täiteasja menetlenud kohtutäitur sellest sundtäitmisega ühinemise avalduse esitajat. Kui ühinemise avalduse esitajaid oli mitu, teavitatakse avalduse esitajat, kes esitas ühinemise avalduse ajaliselt varem. Teate saanud kohtutäitur saab kohe taotleda võlgniku varale keelumärke seadmist. Varasema sundtäitmisega ühinenud sissenõudjad loetakse sundtäitmisega ühinenuks ka selles menetluses, milles kinnisasi järgmisena arestitakse. Selleks edastab varasemat täiteasja menetlenud kohtutäitur tema menetluses esitatud ühinemise avaldused ja TMS § 149 lõikes 1 nimetatud otsused kinnisasja järgmisena arestinud kohtutäiturile. Uue sundtäitmisega ühinemise avalduse esitamine ega kohtutäituri otsuse tegemine ei ole vajalik.

Muudatuse eesmärgiks on säilitada sundtäitmisega ühinemise järjekord ka järgmises täitemenetluses, kus kinnisasi arestitakse. Muudatusega lihtsustatakse sundtäitmisega ühinemist nii sissenõudja kui ka kohtutäituri seisukohast.

3.2. Kohtutäituri seaduse muutmine

Eelnõu §-ga 2 muudetakse kohtutäituri seadust (KTS).

Eelnõu § 2 punktiga 1 täiendatakse KTS § 6. Eelnõu punktiga 2 täiendatakse KTS §-ga 6¹. KTS § 6 lõiget 1 täiendatakse punktiga 6, millega lisatakse seadusesse uus kohtutäituri ametitoiming. Uueks ametitoiminguks on võlgniku täitemenetlusliku profiili koostamine. Võlgniku täitemenetlusliku profiili täpsem kirjeldus antakse KTS §-s 6¹. Ametitoiming on mõeldud sissenõudjate abistamiseks nõude sissenõudmise perspektiivikuse hindamisel. Selleks et kohtutäitur võiks asuda koostama võlgniku täitemenetluslikku profiili, peab sissenõudjal olema kehtiv täitedokument. Kui kohtutäitur annab sissenõudjale täieliku ülevaate võlgniku vastu algatatud täitemenetlustest, nõuete rahuldamise võimalustest ja võlgniku majanduslikust olukorrast, siis võimaldaks see sissenõudjal otsustada, kas on otstarbekas esitada avaldus täitemenetluse alustamiseks. Praegune olukord, kus täitemenetlus ei maksa sissenõudjale mitte midagi, on pannud kohtutäituritele koormuse menetleda täiteasju, millel puudub igasugune võimalus lõppeda nõude rahuldamisega. Samas ei ole sissenõudjal ka võimalust olukorra adekvaatseks hindamiseks. Ametitoimingu eest maksab tasu sissenõudja ning see on 15 eurot.

Eelnõu § 2 punktiga 3 muudetakse KTS § 13 lõikeid 1 ja 2, § 78 punkti 16 ja § 92 punkti 2. Muudatus on vajalik seoses nõuete ja arestide infosüsteemi loomisega. Kuna „täitemenetlusregister“ asendatakse täitemenetluse seadustikus „nõuete ja arestide infosüsteemiga“, tuleb see muuta läbivalt ka kohtutäituri seaduses (vt lähemalt seletuskirja TMS § 63 muutmise kohta).

Eelnõu § 2 punktidega 4–6 täiendatakse KTS §-e 30 ja 31 ning eelnõu § 2 punktiga 12 täiendatakse seadust §-ga 37². Muudatusega sätestatakse kohtutäiturite tegevuse toetamist alaealise lapse igakuise elatisnõude sundtäitmisel. Selleks et saavutada elatise parem laekumine, hakatakse elatisnõuete sundtäitmist riiklikult toetama. Muudatus on seotud eelnõu § 1 punktides 1 ja 9 sisalduvate muudatustega, mille kohta on pikemad selgitused antud eespool.

Eelnõu § 2 punktidega 7 ja 8 muudetakse KTS § 32. KTS § 32 lõige 4 reguleerib, milline info tuleb täitmisteates kajastada juhul, kui nõue täidetakse enne vabatahtlikuks täitmiseks antud tähtaja möödumist. Kehtiva regulatsiooni kohaselt tuleb sel juhul võlgnikul maksta üksnes täitemenetluse alustamise tasu. Täitmisteates märgitakse numbritega täitemenetluse alustamise tasu ning kogu põhitasu suurus koos käibemaksuga ning vabatahtliku täitmise korral tasumisele kuuluv täitemenetluse alustamise tasu koos käibemaksuga. Kui täitedokument täidetakse enne täitedokumendi vabatahtlikuks täitmiseks antud tähtaja möödumist, võib võlgnikult nõuda vaid täitemenetluse alustamise tasu. Täitmisteates märgitakse, et kui nõuet ei täideta vabatahtliku täitmise tähtaja jooksul, edastab kohtutäitur elektroonilise vara arestimise akti krediidasutusse, ning kui nõue täidetakse kolme tööpäeva jooksul alates elektroonilise arestimisakti krediidasutusse edastamisest, on kohtutäituri põhitasu 22 eurot.

Vabakutselistele kohtutäituritele üleminekust alates 2001. aastast on kohtutäituri tasu eesmärgiks olnud mh süsteemi ülevõltpidamine ja võlgniku distsiplineerimine. Viimaste aastate Riigikohtu lahendid on läinud seda teed, et kohtutäituri tasu käsitletakse pigem lõivuna, mis peaks olema kulupõhise arvestusega. See on andnud võlgnikele signaali, et täitemenetlus on odav, st võlgnik, kellel on küll raha olemas, ei maksa oma võlga ära ja sellega ei kaasne talle erilisi lisakulusid. Sundtäitmise üks eesmärk peaks olema ka võlgnikku motiveerida leidma lahendus tasuta võlg väljaspool täitemenetlust. Täitemenetlus peaks olema võlgnikule nii kallis, et tal ei peaks olema motivatsiooni jõuda oma võlga täitemenetlusse.

Selleks et regulatsiooni võlgniku jaoks lihtsustada ja motiveerida kiiresti võlga tasuma või leidma lahendusi kokkuleppel sissenõudjaga, muudetakse seadust selliselt, et kui nõue täidetakse vabatahtliku täitmise tähtajal, siis maksab võlgnik kohtutäituri põhitasu pooles ulatuses. Lisaks säilib võlgnikul kohustus maksta täitemenetluse alustamise tasu. Ka sellisel juhul, kui võlgnik sõlmib sissenõudjaga vabatahtliku täitmise tähtaja jooksul maksegraafiku ja peab võla tasumisel graafikust kinni, maksab ta kohtutäituri põhitasu pooles ulatuses. See motiveerib võlgnikku kiiresti tegutsema ja kohtutäitur ei peaks teda otsima, mis võimaldab hoida menetluse odavamana ja kiiremana.

Eelnõu § 2 punktiga 9 muudetakse KTS § 34. KTS § 34 sätestab täitemenetluse alustamise tasu. Kehtiva regulatsiooni kohaselt sõltub täitemenetluse alustamise tasu varaliste nõuete puhul nõude summast ning kulutustest, mida tehakse täitmisteate võlgnikule kättetoimetamiseks. Mittevaraliste nõuete puhul sõltub täitemenetluse alustamise tasu kulutustest, mida tehakse täitmisteate võlgnikule kättetoimetamiseks. Nii kehtib sõltuvalt täitmisteate kättetoimetamise viisist ja nõude suurusel kaheksa erinevat täitemenetluse alustamise tasu. Täitemenetluse alustamise tasu regulatsioon on võlgnikule, kes on täitemenetluse alustamise tasu maksmata kohustatud isik, väga keeruline ja tekitab praktikas palju arusaamatusi.

Eelnõuga muudetakse senine täitemenetluse alustamise tasu regulatsioon lihtsamaks ja võlgnikule arusaadavamaks. Tasu suuruse määrab edaspidi see, kui lihtne on kohtutäituril võlgnikuga kontakt luua. Ehk uus täitemenetluse alustamise tasu mudel tugineb põhimõttele, kui palju peab kohtutäitur tööd tegema selleks, et saavutada võlgnikuga esmane kontakt. Kui kohtutäituril õnnestub võlgnikuga ühendust saada ja täitmisteade kätte toimetada elektronposti aadressil või elektrooniliselt selleks ettenähtud infosüsteemi kaudu, siis on täitemenetluse alustamise tasu 15 eurot (koos käibemaksuga 18 eurot). Kui kohtutäituril on võlgnikuga kontakti loomine keeruline, nõuab kohtutäiturilt palju päringute tegemist ja võlgniku tegeliku asukoha väljaselgitamist, on täitemenetluse alustamise tasu 30 eurot (koos käibemaksuga 36 eurot). Kui täitmisteade toimetatakse kätte posti teel, siis lisandub täitemenetluse alustamise tasule täitekuulu. Täitemenetluse alustamise tasu moodustub aadressi otsimise ajakulust, dokumendi skaneerimise ja välja saatmise ning hiljem tulemuste registreerimise kulust. Kui täitmisteadet ei õnnestu võlgnikule kätte toimetada elektrooniliselt ja kohtutäitur peab tegema täiendavaid pingutusi võlgnikuga kontakti loomiseks, siis on põhjendatud ka suurema täitemenetluse alustamise tasu nõudmine.

Kuivõrd täitemenetluse üks kesksemaid probleeme on just täitmisteade kättetoimetamine võlgnikule ja võlgnikuga kontakti loomine, siis peaks väiksem täitemenetluse alustamise tasu motiveerima ka võlgnikku kohtutäituriga suhtlema ning täitmisteade kättetoimetamist edaspidi lihtsustama.

Eelnõu § 2 punktiga 10 täiendatakse KTS § 36 lõigetega 1¹ ja 1². KTS § 36 sätestab kindla põhitasu määraga täitetoimingud. Kui kohtutäitur tegeleb vallasasja väljanõudmise, kinnisasja väljaandmise (väljatõstmise), lapse üleandmise ja lapsega suhtlemise võimaldamise või muu toimingute tegemiseks kohustava lahendi täimisega, on kohtutäituri põhitasu 140 eurot ja kohtutäituri tasu ettemaks 192 eurot.

1. jaanuaril 2006 jõustunud kohtutäituri seaduse muudatustega¹² kehtestatud vastav põhitasu määr oli pool Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäärast ja kohtutäituri tasu ettemaks kolmandik Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäärast, s.o kohtutäituri põhitasu määr oli 1500 krooni (96 eurot) ja ettemaks 1000 krooni (64 eurot).¹³ 1. jaanuaril 2010 jõustunud kohtutäituri seadusega kehtestati kindla põhitasu määraga toimingute eest kohtutäituri põhitasuks 2200 krooni (140 eurot) ja ettemaksuks 1450 krooni (92 eurot). Sellest ajast, s.o 11 aastat ei ole kohtutäituri tasu nimetatud toimingute tegemise eest muutunud.

Teenus on läinud ajaga kallimaks, elukalliduse tõus on olnud vahepealsel ajal (jaanuar 2010 – aprill 2020) 24,5%¹⁴, kuid toimingute eest kehtestatud tasu on olnud muutumatu kohtutäituri seaduse jõustumisest 1. jaanuaril 2010. On hädavajalik kohtutäituri tasu tõsta vallasasja väljanõudmise, kinnisasja väljaandmise (väljatõstmise), lapse üleandmise ja lapsega suhtlemise võimaldamise toimingute eest, et see kasvõi osaliselt kompenseeriks kohtutäituri tehtud kulutusi. Eelnevast tulenevalt ongi tehtud ettepanek tõsta vallasasja väljanõudmise ja kinnisasja väljaandmise (väljatõstmise) eest kohtutäituri tasu 250 euroni ja lapse üleandmise ning lapsega suhtlemise võimaldamise tasu 200 euroni.

Eelnõu § 2 punktiga 11 muudetakse KTS § 36 lõiget 2. Muudatus on seotud sama paragrahvi lõike 1 täiendamisega (eelnõu § 2 p 10), millega tõstetakse kohtutäituri põhitasu vallasasja

¹² Kohtutäituri seadus § 25¹³, leitav arvutivõrgus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/928221>

¹³ Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2005. a määruse nr 328 kohaselt oli 2006. aastal töötasu alammääraks kuus täistööaja korral 3000 krooni.

¹⁴ Andmed kättesaadavad veebilehel: <https://www.stat.ee/thi-kalkulaator?cpiStartMonth=1&cpiStartYear=2010&cpiEndMonth=4&cpiEndYear=2020&id=32857&cpiCalculate=Arvuta>

väljanõudmise, kinnisasja väljaandmise (väljatõstmise), lapse üleandmise ja lapsega suhtlemise võimaldamise toimingute eest, muu toimingute tegemiseks kohustava lahendi täitmise (KTS § 36 lg 1 p 7) eest kohtutäituri põhitasu ei muudeta.

Eelnõu § 2 punktiga 13 muudetakse KTS § 40¹. Muudatus on seotud nõuete ja arestide registri loomisega. Kuna „elektrooniline arestimissüsteem“ asendatakse täitemenetluse seadustikus „nõuete ja arestide infosüsteemiga“, tuleb see muuta läbivalt ka kohtutäituri seaduses (vt lähemalt seletuskirja TMS § 63 muutmise kohta).

Eelnõu § 2 punktiga 14 muudetakse KTS § 40¹ lõiget 1. KTS § 40¹ lõike 1 kohaselt on kohtutäituri põhitasu 22 eurot, kui täitedokumendi täitmine on täies ulatuses võimalik elektroonilise arestimissüsteemi kaudu, seda siiski vaid juhul, kui nõue õnnestub täies ulatuses täita kolme tööpäeva jooksul elektroonilise arestimisakti krediidasutusse edastamisest arvates.

Nagu juba eespool öeldud, kehtib põhimõte, et täitemenetlus ei tohiks olla võlgniku jaoks odav ja see peab tekitama olukorra, kus võlgnikul säilib motivatsioon mitte lasta oma nõuet täitemenetlusesse lisanduvate kulude kandmise pärast.

Kui nõue õnnestub täita kiiresti arestimissüsteemi kaudu, on kehtiv kohtutäituri tasu väga madal, mis on tekitanud olukorra, kus võlgniku käitub vastupidiselt soovitud. Võlgnik, kellel on raha nõue enne täitemenetlust tasuda, ei tee seda, kuna täitemenetlus on tema jaoks odav (26,40 eurot). Selline tasu ei motiveeri võlgnikku oma käitumismustrit muutma. Kaotajaks on selles olukorras sissenõudja, kes võlgniku sellise käitumise tõttu saab nõude rahuldada minimaalselt ühe kuu, kuid enamikul juhtudel veel hiljem. Selline olukord ei ole täitemenetluse põhimõtetele kooskõlas ja tekitab nõudeid, mida saaks vältida. Sellises olukorras soositakse ka nn rikast võlgnikku, kelle suhtes läbiviidav menetlus on odavam kui vaese võlgniku puhul, sest sellel puudub raha ja vara nõude kiireks täitmiseks.

Eelnõus pakutud muudatus, mille kohaselt tuleb võlgnikul maksta edaspidi pool kohtutäituri põhitasu, kui nõue täidetakse vabatahtliku täitmise tähtaja jooksul, toob eespool kirjeldatud problemaatikasse lahenduse ja peaks olema piisavaks motivaatoriks, et tasuda oma võlad enne täitemenetlust. Samuti kehtib edaspidi poole kohtutäituri põhitasu maksmise kohustus sellistes olukordades, kus nõue täidetakse arestimissüsteemi kaudu kolme tööpäeva jooksul. Sellisel viisil säilib põhimõte, et nõude kiire täitmise korral on kohtutäituri tasu väiksem, samuti koheldaks võlgnikke ühetaolisemalt kui praegu kehtiva regulatsiooni alusel.

Eelnõu § 2 punktiga 15 täiendatakse KTS § 41 lõikega 3. KTS § 41 reguleerib kohtutäituri tasu maksmist täitemenetluse lõpetamise korral nõude varasema lõppemise tõttu. KTS § 41 lõige 1 sätestab, et kui täitemenetluse käigus selgub, et võlgnik on nõude sissenõudja ees nõuetekohaselt täitnud enne sissenõudja poolt avalduse esitamist kohtutäiturile, maksab sissenõudja menetluse alustamise tasu. Kui võlgnik täidab nõuetekohaselt nõude pärast avalduse kohtutäiturile esitamist, kuid enne täitmisteate saamist, maksab võlgnik 15 eurot. Kui nõude täitmine toimus samal päeval kui täitmisteate kättetoimetamine, loetakse täitmine toimunuks pärast täitmisteate kättetoimetamist ning võlgnik maksab menetluse alustamise tasu.

Muudatusega antakse selge regulatsioon juhtudeks, kui võlgnik täidab nõude sissenõudjale kohtutäituri vahendusega, kuid täitemenetlus on alustatud ja vabatahtliku täitmise tähtaeg möödunud. Sellisel juhul on kohtutäitur teinud toiminguid, alustanud täitemenetluse ja täitmisteate võlgnikule kätte toimetanud ning arvatavasti on kohtutäituri tehtud toimingud üheks ajendiks, mis on pannud võlgniku nõuet tasuma. Kuigi nõue tasutakse otse sissenõudjale, on kohtutäituril õigus saada tehtud töö eest tasu ja nõuda sisse täitekulud.

Eelnõu § 2 punktiga 16 täiendatakse KTS-i §-ga 41¹. Muudatus on seotud eelnõu § 2 punktide 1 ja 2 muudatusega, millega lisatakse seadusesse uue kohtutäituri ametitoiminguna võlgniku profiili koostamine. Kõnesoleva paragrahvi täiendatakse seadust kohtutäituri tasuga ametitoimingu tegemise eest, tasu suurus on 15 eurot ja selle maksab isik, kes toimingu tegemist taotleb.

Eelnõu § 2 punktiga 17 muudetakse KTS § 43. KTS § 43 lõike 1 kohaselt võib kohtutäitur nõuda KTS §-des 44–47 nimetatud täitetoimingu tegemise eest lisatasu, kui toiming on tehniliselt või õiguslikult keerukas või ajaliselt kulukas. Lisatasu määratakse kindla summana või tunnitasu. Lisatasu lisandub põhitasule ja seda saab nõuda üksnes juhul, kui võlgnik on jätnud nõude täitmata vabatahtliku täitmise tähtaja jooksul ning kohtutäitur on teinud täitetoimingu, mille tegemise eest on õigus saada lisatasu. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt väljastatakse lisatasu väljamõistmise otsus võlgnikule pärast täitetoimingu tegemist. Tasu otsuses peab olema märgitud lisaks KTS § 31 lõikes 2 nimetatud andmetele täitetoimingu sisu, tegemise aeg ja koht ning lisatasu nõudmise põhjendused. Lisatasu nõutakse sisse koos põhitasuga, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

Seega on kehtiva regulatsiooni kohaselt kohtutäituri õigus nõuda lisatasu vaid juhul, kui täitetoiming on tehniliselt või õiguslikult keerukas või ajaliselt kulukas. Riigikohus on oma lahendi nr 3-2-1-20-17¹⁵ punktis 13.3 leidnud, et *kohtutäituri põhitasu peamine eesmärk on võimaldada kohtutäituri saada endale ja maksta kohtutäituri büroos töötavatele isikutele tasu tehtud (ameti)toimingute eest ning majandada kohtutäituri bürood tervikuna ja lisatasu saamise õigus on kohtutäituri vaid erandjuhtudel*. Seega peab kohtutäitur saama oma tasust kaetud kõik täitemenetlusega seonduvad kulud ja saama ka mõistlikku kasu. Kehtiv regulatsioon on liialt kitsendav ja praktikas puudub vajadus piirata lisatasu nõudmise võimalust üksnes juhul, kui täitetoiming on tehniliselt või õiguslikult keerukas või ajaliselt kulukas. Kui kohtutäitur nõuab lisatasu, siis peab ta alati tegema selle kohta otsuse ning otsuses põhjendama, miks ta toimingu eest lisatasu nõuab. Kohtutäituri tasu otsust on jätkuvalt võimalik vaidlustada esmalt kohtutäituri endale kaebust esitades ning seejärel kohtus.

Eelnõu § 2 punktiga 18 täiendatakse kohtutäituri seadust §-ga 45¹, millega lisatakse kohtutäituri seadusesse kohtutäituri tasu korteriomandi enampakkumise tulemi jaotamise eest korteriühistule asjas, kus korteriühistu ei olnud esimeseks sissenõudjaks. Väljaspool suuri keskusi on korterite hinnad sageli nii madalad, et nende müügitulemist korteriühistu nõude rahuldamise järel ei jää põhinõude rahuldamiseks midagi. Vaatamata sellele, et kohtutäitur on teinud tööd, jääb ta ilma oma tasust, kuna põhinõuet ei õnnestu täita müügitulu väiksuse tõttu. Seaduse jõustumisel on kohtutäituri õigus nõuda sellises olukorras lisatasu 90 eurot.

Eelnõu § 2 punktiga 19 muudetakse KTS § 46. KTS § 46 kohaselt on kohtutäituri vara müügi eest muul täitemenetluse seadustikus lubatud viisil õigus nõuda lisatasu kuni 1% vara müügihinnast. Sätte sõnastus on ebatäpne. Kõik tehingud, kus on kohtutäituri keelumärke kinnistul, ei pruugi lõppeda müügi, vaid refinantseerimisega. Sõnastust formaalselt järgides ei saaks kohtutäitur nõuda seega lisatasu. Seetõttu tuleb muuta normi sõnastus üldisemaks ning sõna „müügihinnast“ asendada sõnaga „tehinguväärtuselt“.

Eelnõu § 2 punktiga 20 muudetakse KTS §-i 65. KTS § 65 sätestab kohtutäiturile distsiplinaarkaristuse määramise otsuse peale kaebuse esitamise võimaluse. Distsiplinaarkaristuse määramise peale võib kohtutäitur esitada kaebuse halduskohtule ühe kuu jooksul karistuse määramisest teada saamisest. Avaliku teabe seaduse § 36 lõike 1 punkti 12 kohaselt ei tohi asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks tunnistada riikliku järelevalve,

¹⁵ Kättesaadav arvutivõrgus <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-2-1-20-17>

haldusjärelevalve või teenistusliku järelevalve korras või distsiplinaarkorras tehtud jõustunud ettekirjutusi või antud akte ning andmeid kehtivate karistuste kohta. Kohtutäituri distsiplinaarsüütegu tuvastatakse ja distsiplinaarkaristus määratakse käskkirjaga. Käskkiri jõustub allakirjutamise päeval. Seega peaks jõustunud käskkirja, millega määratakse kohtutäiturile distsiplinaarkaristus kohe ka avalikustama, kuigi käskkirja on võimalik veel 30 päeva halduskohtus vaidlustada. Kuna isikul siiski on edasikaebe õigus, mis võib tähendada seda, et käskkirja sisu muutub olulises osas tulevikus kehtetuks, siis on suur oht isikule mainekahju tekkimiseks ja selle vältimiseks ei peaks olema distsiplinaarsüüteo tuvastamise ja distsiplinaarkaristuse määramise otsus enne kõigile kättesaadav avalik dokument, kui on möödunud selle vaidlustamise tähtaeg ja käskkirja ei ole selle aja jooksul halduskohtus vaidlustatud.

3.3. Krediidasutuste seaduse muutmine

Eelnõu §-ga 3 muudetakse krediidasutuste seadust (KAS).

Eelnõu §-ga 3 muudetakse KAS § 88 lõiget 5 ja KAS § 88 lõikeid 6³ ja 6⁴. Tegemist on tehniliste muudatustega, millega parandatakse viited ja asendatakse termin. Elektroonilise arestimissüsteemi asemel on edaspidi olemas nõuete ja arestide infosüsteem, mistõttu viide seni TMS §-s 63¹ paiknenud elektroonilise arestimissüsteemi regulatsioonile asendatakse viitega TMS §-le 63, milles on sätestatud nõuete ja arestide infosüsteemi regulatsioon. Kuna „elektrooniline arestimissüsteem“ asendatakse täitemenetluse seadustikus „nõuete ja arestide infosüsteemiga“, tuleb see muuta ka krediidasutuste seaduses (vt lähemalt seletuskirja TMS § 63 muutmise kohta).

3.4. Maksukorralduse seaduse muutmine

Eelnõu §-ga 4 muudetakse maksukorralduse seadust (MKS).

Eelnõu § 4 punktiga 1 täiendatakse MKS § 1 lõiget 6. Muudatus on seotud TMS §-de 2, 38¹ ning KTS §-de 30, 31 ja 37² muutmisega, millega sätestatakse riigi poolt kohtutäiturile lapse elatishõude täitmise eest makstav tasu. Muudatusega antakse MTA-le pädevus tasaarveldada riigi nõue maksumaksja tasutuga, kui summa ei ole tähtajaks tasutud selleks ettenähtud kontole MKS § 105 lõike 1¹ kohaselt ning kui võlgniku ettemaksukonto arvestuses on tasaarvestuse tegemise ajal vabasid rahalisi vahendeid.

Eelnõu § 4 punktidega 2 ja 3 muudetakse MKS § 46¹, § 61 lõiget 3¹, § 130 lõiget 1¹ ja § 131 lõike 6 punkti 1. Muudatused tehakse seoses nõuete ja arestide infosüsteemi loomisega. Kuna „elektroonilise arestimissüsteemi“ termin asendatakse täitemenetluse seadustikus „nõuete ja arestide infosüsteemiga“, tuleb see muuta ka maksukorralduse seaduses (vt lähemalt seletuskirja TMS § 63 muutmise kohta).

Eelnõu § 4 punktiga 4 täiendatakse MKS § 130 lõigetega 3 ja 4. MKS § 130 muutmine on tingitud TMS täiendamisest §-ga 23² (täpsemad selgitused antud TMS § 23² muutmise juures).

3.5. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muutmine

Eelnõu §-ga 5 muudetakse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 81. Muudatus on vajalik seoses nõuete ja arestide infosüsteemi loomisega. Kuna „elektroonilise arestimissüsteemi“ termin asendatakse täitemenetluse seadustikus „nõuete ja arestide infosüsteemiga“, tuleb see muuta ka rahapesu ja terrorismi tõkestamise seaduses (vt lähemalt seletuskirja TMS § 63 muutmise kohta).

3.6. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmine

Eelnõu §-ga 6 muudetakse tsiviilkohtumenetluse seadustikku (TsMS).

Eelnõu §-ga 6 tunnistatakse kehtetuks TsMS § 175 lõige 3¹. TsMS § 175 reguleerib lepingulise esindaja kulude hüvitamist tsiviilkohtumenetluses. TsMS § 175 lõike 3¹ kohaselt ei hüvitata kohtutäituri otsuse peale esitatud kaebuse lahendamise menetluses kohtutäituri kantud ja notari ametitoimingu tegemise taotluse lahendamise menetluses notari kantud õigusabikulusi.

Nimetatud piirang on kehtestatud sarnaselt halduskohtumenetlusega põhjusel, et kohtutäitur ja notar on avalik-õigusliku ameti pidajad, kes peavad suutma end kohtus ametitegevusega seotud asjades ise esindada¹⁶. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku kommenteeritud väljaandes leitakse siiski, et kehtiva piirangu põhjendus on vaieldav. Säte ei arvesta eri menetluste eripära. Ei kohtutäitur ega notar ei peaks põhitegevuse kõrvalt tegelema tingimata ise kohtumenetlusega, mille esemeks võivad pealegi olla väga keerulised materiaali- või kohtumenetluslikud küsimused, mis väljuvad nende igapäevategevusest, seda enam, et neil puudub kohtumenetluseks professionaalne ettevalmistus. Näiteks eeldab kohtutäituriks saamine lisaks vaid riiklikult tunnustatud bakalaureusekraadi õiguse õppesuunal (KTS § 17 lg 1). Nii ei ole tagatud, et eelkõige kohtutäituri tegevusele esitatud kaebuse menetluses saavad kerkida vaid täitemenetluslikud küsimused. Perspektiivis oleks õige jäigast piirangust loobuda ja lähtuda kohtu kaalutusõigusest esindajakulude väljamõistmisel¹⁷.

Muudatusega tunnistatakse kehtetuks piirang, mille kohaselt ei hüvitata kohtutäituri otsuse peale esitatud kaebuse lahendamise menetluses kohtutäituri kantud ja notari ametitoimingu tegemise taotluse lahendamise menetluses notari kantud õigusabikulusi ning jäetakse kohtule kaalutusõigus kohtutäituri ja notari esindajakulude väljamõistmisel tsiviilkohtumenetluses.

3.7. Seaduse jõustumine

Eelnõu § 7 sätestab seaduse jõustumise. Üldises korras jõustuvad eelnõu § 1 punktid 3–8, 10, 15 ja 18, § 2 punktid 1 ja 2, 7–11 ja 14–20, § 4 punktid 1 ja 4 ning § 6.

Lapse elatise sissenõudmise eest riigi poolt kohtutäiturile tasu maksmist puudutavad sätted (eelnõu § 1 punktid 1 ja 9 ning § 2 punktid 4–6 ja 12) jõustuvad 1. jaanuaril 2022.

Nõuete ja arestide infosüsteemi loomist puudutavad sätted (eelnõu § 1 punktid 2, 11–14, 16 ja 17, § 2 punktid 3 ja 13, § 3, § 4 punktid 2 ja 3 ning § 5) jõustuvad 1. jaanuaril 2023.

Seaduse jõustumine üldises korras võimaldab kavandada vajalikke eeltöid ning normidega tutvumiseks jääb piisav aeg. Nende sätetega, mille jõustumisaeg on 1. jaanuaril 2022 või 1. jaanuaril 2023, tutvumiseks ja nendeks ettevalmistamiseks, sh infosüsteemi arendusteks, on vaja rohkem aega, seetõttu on jõustumisaeg ka hilisem.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

¹⁶ Riigikohtu lahend nr 3-2-1-38-12, p 18, kättesaadav arvutivõrgus:

<https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-2-1-38-12>

¹⁷ V. Kõve, I. Järvekül, J. Ots, M. Torga. Tsiviilkohtumenetluse seadustik I. Kommenteeritud väljaanne, Tallinn 2017, lk 855.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud

6.1. Kavandatav muudatus 1 – riigi poolt elatise sissenõudmise tasu maksmine kohtutäituritele

Eelnõuga kavandatakse maksta riigi poolt kohtutäituritele tasu alaealise lapse igakuise elatisnõude sundtäitmise eest. Saavutamaks elatise parem laekumine, hakatakse elatisnõuete sundtäitmist riikliku tasuga toetama. Orienteeruv kulu on aastas kuni 0,5 miljonit eurot. Riigi poolt tasu maksmise tingimustele vastab 2019. aasta andmete põhjal umbes 3000 toimikut aastas. Igakuise elatise sissenõudmine on kohtutäiturile selgelt kahjumlik tegevus, kuna enamasti aastaid kestva sissenõudmise menetluse eest saab kohtutäitur küsida tasu ühe korra täiteasja algatamisel 292 eurot. Andmete analüüs näitab, et sellest summast piisab üksnes esimese aasta täitemenetluse kulude finantseerimiseks.

I sihtrühm: kohtutäiturid

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus, mh mõju kindla tegevusalaga seotud ettevõtete toimetulekule ja töökorraldusele

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järelalus olulisuse kohta

Praegu on algatatud täiteasju 8000 elatisvõlgniku suhtes. Täitesüsteemi ümberkorraldamise kontseptsiooni koostamise ajal võrreldi nelja erineva piirkonna kohtutäituribüroo menetletava jooksva elatisnõude menetluskulu andmeid. Esmased järelalused näitasid, et kõigi toimikute tõhusa menetluse aastane eelduslik vajaminev ajaressurs on u 60 000 tundi. Kõnesoleva hulga tundide katmine eeldab hinnanguliselt 34 menetlejat¹⁸. Senise kohtutäituritel baseeruva mudeli säilitamise korral ning üksnes vajamineva tööjõu ja seonduva bürookulu hinnaks kujuneks aastas u 1 miljon eurot.

Kogutud andmed näitavad, et elatisnõuete menetlemise keskmine aastane kogutulu¹⁹ on u 370 000 eurot. Praegune kohtutäiturite menetletavate elatisnõuete tulu võimaldab finantseerida aastas u 9 inimese töötunnid. Seega ülejäänud elatisnõuete menetlemisega kaasnevad kulud kaetakse praegu ristsubsideerimise abil²⁰. Seega ei kata elatisnõuete menetlemisest saadav tulu praegu eelduslikult vajalikke kulutusi u 0,6 miljoni ulatuses. Eelnevalt saab järelaluda, et elatisnõuete (eeskätt jooksva elatise sissenõudmine) menetlemine on kohtutäiturile kahjumlik tegevus.

Elatisnõuete menetluskulu on ka praegu arvestatud kohtutäituri kulude hulka, kuid büroode lõikes on toimingute maht ja seega kaasnevad kulud väga erinevad. Eespool nimetatud nelja kohtutäituri büroo andmetest tuleneb, et täiteasja algatamise aastale järgneval aastal on ühe elatisasja ajakulu maksimaalselt 26 tundi, so kui teha kõik seadusega ette nähtud toimingud, sh lahendada nt kaebus ja lõpetada toimik. Kuna aga kõigis toimikutes ei tule igal aastal ette kõiki võimalikke toiminguid, siis on keskmine ajakulu mõnevõrra väiksem. Hinnanguliselt võib

¹⁸ Inimese kohta arvestatud 1760 töötundi aastas.

¹⁹ Kohtutäiturite saadud tasud kokku perioodil 2016–2018.

²⁰ Väiksema sissetulekuga kohtutäituritel puudub täna võimekus kasutada seadusandja antud meetmeid täiel määral ning tehakse üksnes toimingud, mida suudetakse finantseerida.

keskmise ajakulu ühe elatise toimiku kohta aastas olla u 12 tundi. 2019. aasta neljandas kvartalis oli keskmine brutotunnitasu 8,40 eurot, siis ühes elatisasjas on üksnes tööjõukulu aastas u 100 eurot. Sellele lisanduvad bürookulud, mis on tavapäraselt u 30%. Seega hinnanguliselt on arvestuslik kulu kohtutäituril ühe elatisasja menetlemise kohta aastas suurusjärgus 130 eurot.

Riik ei peaks maksma kinni kõiki menetluskulusid täielikult, kulude katmises peaksid osalema ka kohtutäiturid, kuna põhitasud ei ole kujundatud kulupõhiselt. Riigikohus on oma lahendites leidnud, et ristsubsideerimise säilitamine mõistlikus ulatuses on põhjendatud. Ristsubsideerimine mõistlikus ulatuses tähendab, et sotsiaalse iseloomuga nõuete puhul peaksid kaetud saama vähemalt kulud või peaks enamus kulusid kaetud saama²¹. Samas ei saa jätta kõrvale kohtutäiturite põhjendatud ootust tulu teenimisele, s.o mõistlikule sissetulekule, mis motiveeriks pingutama.

Eelnõus välja pakutud mudeli kohaselt toetab riik edaspidi kohtutäitureid elatisnõuete täitmisel kuni 100 euroga aastas võlgniku kohta. Praeguste andmetele tuginedes võib sellise mudeli rakendamisel olla riigi makstava tasu suurus aastas u 0,5 miljonit eurot. Riigi makstud tasu nõutakse võlgnikult sisse pärast elatise toimiku lõpetamist. Kui võlgniku kohta on avatud mitu toimikut, siis nõutakse riigi makstud tasu sisse pärast kõigi elatise toimikute lõpetamist.

Kohtutäitureid on 41. Kui arvestada kõikide vabade õiguselukutsete esindajate koguarvu (notareid 89²², pankrotihaldureid 69²³, advokaate 1075²⁴, patendivolinikke 58²⁵ ja juriste MTÜ Eesti Juristide Liidu liikmetena 554²⁶), milleks on 1886, siis on mõjutatud sihtrühm väike.

Kui riik hakkab alaealiste laste elatisnõuete menetlemise eest kohtutäituritele tasu maksma, on sellel kohtutäituritele positiivne mõju, sest kohtutäitur ei pea enam ise kahjumlikku menetlust finantseerima ja see võimaldab tal suunata raha oma tegevuse paremaks korraldamiseks.

II sihtrühm: võlgnikud

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – mõju leibkondade kuludele

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järeldus olulisuse kohta

Muudatuse tulemusena hakkavad alaealise lapse elatise võlgnikud, kes elatisnõuet korrapäraselt ei täida, rohkem kohtutäituri tasu maksma. Kui elatise võlgnik täidab oma nõude korrapäraselt, siis saab kohtutäitur oma tasu proportsionaalselt täidetud nõudega, kuid kui võlgnik korrapäraselt elatist ei maksa, siis hakkab kohtutäiturile tasu maksma riik ja hiljem, kui nõue on täies ulatuses täidetud, nõuab MTA kohtutäiturile makstud tasu võlgnikult sisse. Seeläbi täitemenetlus pikeneb ja võlgniku kulud võivad suurened.

Muudatus puudutab vaid neid võlgnikke, kes alaealise lapse elatise nõuet korrapäraselt ei täida ja nende eest maksab kohtutäituri tasu täitemenetluse ajal riik. Võlgnikke on aastas keskmiselt 120 000, elatise võlgnikke neist on aastas keskmiselt 8000. Üle poole elatise võlgnikest täidab

²¹ 25.01.2018. a otsus nr [2-15-17249](#), p 81.

²² Andmed Notarite Koja veebilehelt <https://www.notar.ee/et/notarid/nimekiri> (26.05.2020).

²³ Andmed Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja veebilehelt <http://www.kpkoda.ee/content/avaliku-poole-lingid/kontaktinfo> (26.05.2020).

²⁴ Andmed Eesti Advokatuuri veebilehelt <https://www.advokatuur.ee/est/advokatuur> (26.05.2020).

²⁵ Andmed Patendivolinike Koja veebilehelt <https://pvkoda.ee/patendivolinikekoda/patendivolinikud> (09.10.2019).

²⁶ 04.05.2020 seisuga oli Eesti Juristide Liidu liikmete arv 554 tulenevalt kodulehel avaldatud andmetest <http://www.juristideliit.ee/ejl-liikmed/>. Ilmselt on Eesti juristide koguarv kordades suurem, kuna õigusteaduskonna lõpetanutel ei ole Eesti Juristide Liidu liikmeks astumine kohustuslik.

oma nõudeid korrektselt, seega hinnanguliselt u 3000 on aastas selliseid täiteasju, milles riik peaks hakkama edaspidi kohtutäituri tasu maksuma. Seega on mõjutatud sihtrühm väike. Arvestades seda, et üldjuhul peaks võlgnik maksuma kohtutäituri tasu täitemenetluse käigus, siis juhul, kui riik maksab kohtutäituri tasu võlgniku eest, ei suurenda see oluliselt võlgniku jaoks täitekuluseid. Ebasoovitavaks mõjaks võlgniku jaoks võib olla see, et ta hakkab riigi poolt kohtutäiturile makstud tasu riigile tagasi maksuma alles pärast elatisnõude täielikku nõuetekohast täitmist ja see muudab tema jaoks täitemenetluse kestvust.

Eeltoodust tulenevalt ei kaasne muudatusega olulist mõju.

III sihtrühm: Maksu- ja Tolliamet

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele – mõju MTA rahastamisvajadusele ja kuludele.

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järelalus olulisuse kohta

Muudatuse tulemusena hakkab riik alaealise lapse elatise sissenõudmise eest kohtutäiturile tasu maksuma, kui kohtutäituril ei õnnestu võlgnikult elatist sisse nõuda. Pärast elatisnõude nõuetekohast täitmist nõutakse riigi poolt kohtutäiturile makstud tasu tagasi võlgnikult. Riigi kui sissenõudja õigusi teostab selles menetluses MTA.

MTA teostab sissenõudja õigusi juba praegu elatisabi sissenõudmisel, mis on loodava menetlusega väga sarnane. Kuna MTA-l on kasutusel elatisabi sissenõudmiseks vastav infotehnoloogiline lahendus, siis olulisi täiendavaid kulusid uue ülesande lisandumisega MTA-le ei teki. Praegu puudub teadmine, kas uue menetluse loomisel on vaja arendada MTA infosüsteemi, see selgub nõuete ja arestide infosüsteemi ärianalüüsi käigus, mis valmib 2020. aasta oktoobris. Muudatuse tulemusel lisanduvate ülesannete täitmiseks ei ole vaja MTA-l juurde palgata töötajaid.

Eeltoodust tulenevalt on muudatusega kaasnev mõju väike.

6.2. Kavandatav muudatus 2 – nõuete ja arestide infosüsteemi loomine

Eelnõuga luuakse uus Justiitsministeeriumi poolt peetav keskne nõuete ja arestide infosüsteem.

I sihtrühm: kohtutäiturid

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus, mh mõju kindla tegevusalaga seotud ettevõtete toimetulekule ja töökorraldusele; mõju infoühiskonna teenuse kasutamisele ja kättesaadavusele

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järelalus olulisuse kohta

Kohtutäituritele tähendab muudatus töökoormuse vähenemist, kuna menetlusosalistel on uue nõuete ja arestide infosüsteemi iseteenindusportaali kaudu võimalik saada esmatähtsat infot. See tähendab kohtutäituritele menetlusosaliste pöördumiste arvu vähenemist. Kuna enamus menetlusosalisi oskab arvutit kasutada, võib eeldada, et küsimuste arv kohtutäiturile näiteks võlgnevuse suuruse kohta väheneb umbes poole võrra. Seetõttu on mõju ulatus keskmine ja avaldub sageli.

Nendele kohtutäituritel, kes kasutavad oma isiklikku menetlustarkvara, võib tekkida arendusvajadus, et liidestada oma programm nõuete ja arestide infosüsteemiga.

Arendusvajaduse suurusjärk selgub nõuete ja arestide infosüsteemi ärianalüüsi käigus, mis valmib 2020. aasta oktoobris.

II sihtrühm: Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus, mh mõju kindla tegevusalaga seotud ettevõtete toimetulekule ja töökorraldusele

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järelalus olulisuse kohta

Kojale on mõju positiivne, kuna menetlusosaliste pöördumiste arv väheneb tänu uuele iseteenindusportaalile, mille kaudu on menetlusosalistel võimalik saada infot täitemenetluse kohta. Kojal võib tekkida vajadus arendada oma menelustarkvara TAPAIS, kuna see tuleb liidestada uue infosüsteemiga. Arendusvajaduse suurusjärk selgub nõuete ja arestide infosüsteemi ärianalüüsi käigus, mis valmib 2020. aasta oktoobris.

III sihtrühm: menetlusosalised

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – leibkondade toimetulek ja majanduslikud otsused

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järelalus olulisuse kohta

Nõuete ja arestide infosüsteemis on kõige olulisem info täitemenetluse kohta. Menelusosalistel on uue infosüsteemi iseteenindusportaaliga kaudu võimalik saada nende jaoks olulist infot, ilma et nad peaksid kohtutäituri poole pöörduma. Väheneb inimeste halduskoormus riigiga suhtlemisel. Selle tõttu on mõju positiivne. Mõju ulatus on keskmine, sest muudatus lihtsustab oluliselt menetlusosaliste jaoks info saamist, kuid kuna kõiki täitemenetluse andmeid nõuete ja arestide infosüsteemi ei kanta, tuleb täpsema info saamiseks pöörduda endiselt kohtutäituri enese poole. Mõju avaldub pigem sageli, kuna enamus menetlusosalistest oskab arvutit kasutada ning neil on seetõttu lihtsam infot saada. Need menetlusosalised, kes ei oska arvutit kasutada, saavad iseteenindusportaaliga anda ka volituse kellelegi teisele andmete vaatamiseks, näiteks nooremale pereliikmele, juristile või võlanõustajale.

Arvestades sihtrühmana kogu Eesti elanikkonda, võib sihtrühma suuruse hinnata keskmiseks: võlgnike arv on aastas keskmiselt 120 000 ja sissenõudjate arv keskmiselt 5000.

IV sihtrühm: Justiitsministeerium

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele – avaliku sektori rahastamine, sh kulud ja tulud

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järelalus olulisuse kohta

Justiitsministeeriumile kaasneb uue infosüsteemi loomise etapis ressursikulu: üks vabakutsete talituse nõunik on ministeeriumipoolne projektijuht. Ressursikulu on ajutine ainult infosüsteemide loomise etapis ja on pigem väike, kuna suurem töökoormus langeb Registrate ja Infosüsteemide Keskusele.

Justiitsministeeriumile tekib uue nõuete ja arestide infosüsteemi loomisega arenduskulu suurusjärgus 390 000 eurot, millest 40 000 eurot on ette nähtud ärianalüüsi ja prototüübi valmimiseks ning 350 000 eurot arendustegevuseks. Ärianalüüsi ja prototüübi koostamise projekt on käimas ja see peaks valmima 2020. aasta oktoobris. Selle maksumusest (40 000 eurot) 85% rahastatakse perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse avalike teenuste pakkumise

arendamise meetmest (12.3) ja 15% on Justiitsministeeriumi omafinantseering. Arendustegevuseks vajalik summa loodetakse saada riigieelarvest või saada toetust struktuurifondidest.

V sihtrühm: Registrate ja Infosüsteemide Keskus

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus, mh mõju kindla tegevusalaga seotud ettevõtete toimetulekule ja töökorraldusele

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järeldus olulisuse kohta

Registrate ja Infosüsteemide Keskuse jaoks on uue infosüsteemi loomisest positiivne mõju. Uue infosüsteemi loomise tulemusel saavutatakse kokkuvõttes aastases hooldus- ja halduskuludes. Kolme süsteemi ülalpidamiseks on täna vaja nelja kõrgema IT-haridusega inimest, kelle tööülesanded hõlmavad baasi ja koodi uurimist, probleemide IT-tehnilist analüüsi ja lahenduste kirjeldamist. Uue infosüsteemi puhul piisab probleemide lahendamiseks telefoni teel kasutajatoest, kus töötaja tegeleb vormidega. Seetõttu sobib ametikohale ka vähem inimesi, kellel puudub nii spetsiifiline ettevalmistus. Halduskuludele lisandub süsteemipõhine infrastruktuur ja tugipersonal. Rahaliselt on see kulu kokku umbes 120 000 eurot aastas. Uue süsteemi puhul vähenevad kulud hinnanguliselt 50 000 eurot aastas.

Uus infosüsteem vähendab oluliselt ka kasutajate pöördumiste hulka ja seega halduskoormust. Praegused süsteemid on vanad või arendatud ebapiisava kvaliteediga. Sellest tulenevalt on kasutajatel palju probleeme, millega pöörduakse IT-abi poole. Nädalas saavad süsteemide haldurid kokku umbes 200 pöördumist, millest üle poole nõuavad tehnilist sekkumist. Uue süsteemi iseloomu arvestades võib hinnata pöördumiste arvu langust 75% ja sisulise poole pealt pigem juhendamist nõudvaid küsimusi.

VI sihtrühm: elektroonilise arestimissüsteemiga liitunud osapooled: krediidasutused, uurimisasutused

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus, mh mõju kindla tegevusalaga seotud ettevõtete toimetulekule ja töökorraldusele; mõju infoühiskonna teenuse kasutamisele ja kättesaadavusele

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järeldus olulisuse kohta

Elektroonilise arestimissüsteemiga liitunud osapoolte jaoks on mõju positiivne, kuna uue loodava nõuete ja arestide infosüsteemi kaudu peaksid esiteks liikuma kontode arestid kiiremini kui praegu, lisaks on uus infosüsteem turvalisem kui senine elektrooniline arestimissüsteem.

Elektroonilise arestimissüsteemiga liitunud osapooltel võib tekkida arendusvajadus, kuna elektroonilise arestimissüsteemi integreerimisel nõuete ja arestide infosüsteemiga võib muutuda päringute ärioloogika. Arendusvajaduse suurusjärg selgub nõuete ja arestide infosüsteemi ärianalüüsi käigus, mis valmib 2020. aasta oktoobris.

VII sihtrühm: Maksu- ja Tolliamet

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele – avaliku sektori rahastamine, sh kulud ja tulud

Sihtrühmale avalduva mõju kirjeldus ja järeldus olulisuse kohta

MTA nõuded hakkavad edaspidi kajastuma nõuete ja arestide infosüsteemis, seetõttu peab MTA-l tekkima kohtutäituritega sarnane võimekus infot saata sundtäitmisel olevate nõuete kohta. See toob kaasa infosüsteemi arendusvajaduse.

Arendusvajaduse suurusjärg selgub nõuete ja arestide infosüsteemi ärianalüüsi käigus, mis valmib 2020. aasta oktoobris.

6.3. Kavandatav muudatus 3 – kohtutäituri tasumäärade muutmine

Kohtutäituri tasumäära tõstetakse vallasasja väljanõudmise, kinnisasja väljaandmise ja lapse üleandmise ning lapsega suhtlemise võimaldamise toimingute tegemise eest. Samuti kujundatakse eelnõuga ümber täitemenetluse alustamise tasu ning kehtestatakse kohtutäituri tasu uue ametitoimingu – võlgniku täitemenetlusliku profiili koostamine – ja lisatasu korteriühistu nõude töötlemise eest.

I sihtrühm: kohtutäiturid

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus, mh mõju kindla tegevusalaga seotud ettevõtete toimetulekule ja töökorraldusele

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelendus olulisuse kohta

Muudatuse tulemusel tõstetakse kohtutäituri tasumäära üksikute ametitoimingute tegemise eest.

1. jaanuaril 2006 jõustunud kohtutäituri seaduse muudatustega²⁷ kehtestatud vastav põhitasu määr oli pool Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäärast ja kohtutäituri tasu ettemaks kolmandik Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäärast, s.o kohtutäituri põhitasu määr oli 1500 krooni (96 eurot) ja ettemaks 1000 krooni (64 eurot).²⁸ 1. jaanuaril 2010 jõustunud kohtutäituri seadusega kehtestati kindla põhitasu määraga toimingute eest kohtutäituri põhitasuks 2200 krooni (140 eurot) ja ettemaksuks 1450 krooni (92 eurot). Sellest ajast, s.o 11 aastat ei ole kohtutäituri tasu nimetatud toimingute tegemise eest muutunud.

Teenus on läinud ajaga kallimaks, elukalliduse tõus on olnud vahepealsel ajal (jaanuar 2010 – aprill 2020) 24,5%²⁹, kuid toimingute eest kehtestatud tasu on olnud muutumatu kohtutäituri seaduse jõustumisest 1. jaanuaril 2010.

Arvestades elukalliduse tõusu ja seda, et tasumäärad on püsinud muutumatuna aastaid, mistõttu on osa toiminguid alarahastatud, on muudatus kohtutäiturite jaoks hädavajalik ja on neile positiivse mõjuga. Muudatus võimaldab kohtutäituril oma tegevust ning büroo pidamist paremini korraldada. Mõju esinemise sagedus on suur, kuna kõik ametis olevad 41 kohtutäiturit teevad suuremal või väiksemal määral ametitoiminguid, mille tasu eelnõuga tõstetakse, samuti saavad kohtutäiturid iga täiteasja pealt täitemenetluse alustamise tasu. Mõju ulatus on väike, kuna kohtutäiturite igapäevatöös muudatusi ei toimu ning puudub tarvidus muutustega kohanemiseks mõeldud tegevuse järele. Ebasoovitavate mõjude esinemise riski muudatusega

²⁷ Kohtutäituri seadus § 25¹³, leitav arvutivõrgus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/928221>

²⁸ Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2005. a määruse nr 328 kohaselt oli 2006. aastal töötasu alammääraks kuus täistööaja korral 3000 krooni.

²⁹ Andmed kättesaadavad veebilehel: <https://www.stat.ee/thi-kalkulaator?cpiStartMonth=1&cpiStartYear=2010&cpiEndMonth=4&cpiEndYear=2020&id=32857&cpiCalculate=Arvuta>

sihtrühmale ei kaasne. Muudatusel on kohtutäituritele positiivne mõju. Muudatus on sihtrühma jaoks oluline.

II sihtrühm: võlgnikud

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – mõju leibkondade kuludele.

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelalus olulisuse kohta

Täitemenetluse võlgnikke on aastas keskmiselt 120 000. Tasu muudatustest on mõjutatud peaaegu kõik võlgnikud, kuna muutub täitemenetluse alustamise tasu. Üksnes nendele võlgnikele, kelle suhtes on täitmisel mittevaraline nõue või nõue suurusega kuni 51 eurot ja võlgnikule õnnestus täitmisteade mõistliku pingutusega kätte toimetada registrisse kantud elu- või asukoha aadressil või registris kajastatud sideandmetel, muudatus mõju ei avalda, kuna nende jaoks täitemenetluse alustamise tasu ei muutu³⁰ (2019. aastal oli kokku 4001 täiteasja, kus põhinõue on alla 51 euro, menetlus alustati 2019. aastal). Sellisel juhul on täitemenetluse alustamise tasu ka praegu 15 eurot. Üle 51 euro suuruste nõuete ja keerulisema täitmisteate kättetoimetamise korral läheb võlgniku jaoks täitemenetluse alustamise tasu odavamaks. Kui varem võis täitemenetluse alustamise maksimaalne tasu olla keerulise täitmisteate kättetoimetamise ja üle 5000 euro suuruse nõude korral 120 eurot, siis muudatuste jõustumisel on see edaspidi 30 eurot, millele lisandub täitekulu (postikulu).

Vallasasja väljanõudmise (2019. aastal vallasasja väljaandmise nõudes täiteasja ei algatatud), kinnisasja väljaandmise (2019. aastal alustati kinnisasja väljaandmise nõudes 17 täitemenetlust) ja lapse üleandmise ning lapsega suhtlemise võimaldamise tasude tõstmine (suhtluskorra täitmise nõudes alustati 2019. aastal 4 täitemenetlust), samuti lisatasu korteriühistu nõude töötlemise eest (2019. aastal korraldasid kohtutäiturid 362 elektroonilist enampakkumist, kus realiseeriti korter ja mis lõppes müügiga. Kohtutäiturite andmetel on valdavad juhtumid, kus müügitulemist täidetakse ka korteriühistu nõue), ei puuduta suurt hulka võlgnikke.

Kuna täitemenetluses kehtib põhimõte, et täitekulud maksab kinni võlgnik, lähevad muudatuste tulemusel üksikud täitetoimingud väikse hulga võlgnike jaoks kallimaks. Enamik tasu muudatusi võimaldab siiski võlgnikel täitemenetluse kulusid vähendada, kui nad on valmis kohtutäituriga suhtlema elektrooniliste kanalite kaudu, võtavad täitmisteate vastu ning on valmis ise aktiivselt oma võla tasumiseks lahendusi otsima. Seega motiveerivad muudatused võlgnikku aktiivselt tegutsema. Mõju esinemise sagedus on suur, kuna see puudutab suuremat osa võlgnikest. Mõju ulatus on keskmine, sest täitemenetluse võlgnik peab selleks, et maksta vähem kohtutäituri tasu ja täitekulusid, ise aktiivsemalt tegutsema. Ebasoovitava mõjuna võib välja tuua, et võlgnik, kes jätkuvalt ei suhtle kohtutäituriga ja kelle leidmiseks peab kohtutäitur rohkem tööd tegema, võib hakata maksma suuremat kohtutäituri tasu ja täitekulusid. Muudatus on sihtrühma jaoks oluline.

6.4. Kavandatav muudatus 4 – täitemenetluse kitsaskohtade kõrvaldamine

Eelnõuga kaotatakse avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturite vahel jaotamise kohustuslik kord. Edaspidi võib sissenõudja ise valida kohtutäituri, kellele ta nõude sundtäitmiseks saadab. Säilitatakse ka keskne avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturite vahel jagamine, seda juhtudeks, kui sissenõudja ei soovi ise kohtutäituri valida. Samuti lihtsustatakse eelnõuga MTA poolt alustatud sundtäitmise üleandmist kohtutäiturile ning sundtäitmise ühinenud sissenõudjate avalduste üleandmist teise kohtutäituri menetlusse, kui kinnisasja arestinud

³⁰ 2019. aastal alustati kokku 4001 täiteasja, kus põhinõue oli alla 51 euro ja kättetoimetamine oli märgitud mõistlikuks.

kohtutäitur lõpetab täitemenetluse kinnisasja müümata. Lisaks lihtsustatakse sellise täiteasja üleandmist teise kohtutäituri menetlusse, mida on menetletud üle kolme aasta.

I sihtrühm: kohtutäiturid

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus, mh mõju kindla tegevusalaga seotud ettevõtete töökorraldusele ja halduskoormusele.

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelalus olulisuse kohta

Muudatused lihtsustavad täitemenetluse läbiviimist ja vähendavad kohtutäituri töökoormust. Avaliku võimu kandja nõuete kohustusliku jagamise kaotamise tulemusel jaguneb töökoormus kohtutäiturite vahel ümber. Nendel kohtutäituritel, kes on valmis enam suhtlema sissenõudjaga ja ettemaksu ei nõua, on suurem võimalus saada täitmiseks avaliku võimu kandja nõuded. Muudatuse tulemusel võib osal kohtutäituritest töökoormus kasvada ja teistel väheneda. Viimased kümme aastat on avaliku võimu kandja nõudeid jagatud võrdselt kõigi kohtutäiturite vahel ja kümne aastaga on sissenõudjatel tekkinud piisav kogemus, milline on eri kohtutäiturite valmidus menetlusosalistega suhelda ja kuidas kohtutäiturid erinevaid täiteasju menetlevad. Kuna avaliku võimu kandja nõudeid on kõigist nõuetest umbes 60%, siis need kohtutäiturid, kes elatuvad üksnes või suures osas avaliku võimu kandja nõuete täitmisest, ei pruugi enam toime tulla ja peavad oma ametitegevuse lõpetama. Teised kohtutäiturid, kellele hakatakse rohkem avaliku võimu kandja nõudeid täitmiseks esitama, suurendavad seeläbi oma tulubaasi ja nende tegevus muutub jätkusuutlikumaks.

MTA poolt alustatud sundtäitmise üleandmist kohtutäiturile ning sundtäimisega ühinenud sissenõudjate avalduste üleandmist teise kohtutäituri menetlusse, kui kinnisasja arestinud kohtutäitur lõpetab täitemenetluse kinnisasja müümata, vähendab kohtutäiturite töökoormust. Kui MTA on alustanud sundtäitmist ja teinud selleks kõik vajalikud toimingud, sh teavitanud isikut sellest, et tema suhtes on alustatud sundtäitmine, siis ei pea kohtutäiturid enam uuesti täitmisteadet võlgnikule kätte toimetama ja võivad jätkata menetlusega seal, kus see MTA-l pooleli jäi.

Samuti vähendab kohtutäiturite halduskoormust sundtäimisega ühinenud sissenõudjate avalduste üleandmine teise kohtutäituri menetlusse. Täiteasja menetlunud kohtutäitur teavitab täitemenetluse lõpetamisest (kui nõue täidetakse kinnisasja müümata) sundtäimisega ajaliselt varem ühinemise avalduse esitajat. Teate saanud kohtutäitur saab kohe taotleda võlgniku varale oma keelumärke seadmist. Varasema sundtäimisega ühinenud sissenõudjad loetakse sundtäimisega ühinenuks ka selles menetluses, milles kinnisasi järgmisena arestitakse. Selleks edastab varasemat täiteasja menetlunud kohtutäitur tema menetluses esitatud ühinemise avaldused ja TMS § 149 lõikes 1 nimetatud otsused kinnisasja järgmisena arestinud kohtutäiturile. Uue sundtäimisega ühinemise avalduse esitamine ja kohtutäituri otsuse tegemine ei ole vajalik. Seega ei ole kohtutäituritel, kes on kord saatnud täitemenetlusega ühinemise avalduse, vaja sama avaldust uuesti esitada, uuesti kinnisasja arestinud kohtutäituil ei ole aga vaja teha uut otsust lubada avalduse esitajal osaleda menetluses.

Muudatused puudutavad suuremal või väiksemal määral kõiki ametis olevaid kohtutäitureid. Sihtrühma jaoks ebasoovitava mõjuna võib välja tuua, et kohtutäiturid, kes tegelevad praegu üksnes avaliku võimu kandja nõuete täitmisega ja edaspidi neile sissenõudjad enam nõudeid täitmiseks ei esita, võivad kaotada oma sissetuleku, mistõttu nad ei ole enam suutelised bürood pidama ja peavad ametitegevuse lõpetama. Kohtutäitureid, kelle menetluses olevate avaliku võimu kandja nõuete osakaal kõigist nõuetest on üle 60%, on Eestis praegu 10. Ei saa väita, et

kõik 10 kohtutäiturit muudatuste tulemusel tegevuse lõpetavad. Jääb ka võimalus, et nad suurendavad oma eraõiguslikke nõuete osakaalu ja jätkavad tegevust.

Muudatused on sihtrühma jaoks keskmiselt olulised.

II sihtrühm: menetlusosalised

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele – mõju asutustevahelistele suhetele ja koostööle.

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelalus olulisuse kohta

Avaliku võimu kandja nõuete kohustusliku jagamise kaotamise tulemusel saavad avaliku võimu kandjast sissenõudjad valida, kellele kohtutäituritest nad oma nõuded sundtäitmiseks esitavad. Viimased kümme aastat on jagatud avaliku võimu kandja nõudeid võrdselt kõigi kohtutäiturite vahel. Kümne aastaga on sissenõudjatel tekkinud piisav kogemus ja teadmine, milline on eri kohtutäiturite valmidus menetlusosalistega suhelda ja kuidas kohtutäiturid erinevaid täiteasju menetlevad. Suuremad sissenõudjad saavad juba praegu nõudeid täitmisele elektrooniliselt. Kui nad soovivad ise valida kohtutäituri, kellele edaspidi nõudeid täitmiseks saata, võib olla vaja teha mõningaid infotehnoloogilisi arendusi. Kuna säilib ka nõuete keskse jagamise võimalus, võivad sissenõudjad edaspidigi (kuni vajalike arenduste valmimiseni) kasutada senist süsteemi. Uue võimaluse loomine vajab üksnes aega sellega harjumiseks. Muudatuse tulemusel paraneb koostöö ja infovahetus avaliku võimu kandjast sissenõudja ja kohtutäituri vahel.

MTA poolt alustatud sundtäitmise üleandmist kohtutäiturile ning sundtäimisega ühinenud sissenõudjate avalduste üleandmist teise kohtutäituri menetlusse, kui kinnisasja arestinud kohtutäitur lõpetab täitemenetluse kinnisasja müümata, ei mõjuta menetlusosalisi. Sarnaselt praegusega esitab täitemenetlusega ühinemise avalduse sissenõudja eest kohtutäitur. Ka ei muutu täitemenetlusega ühinenud avalduste järjekord, millest sõltub hilisem nõude täitmise järjekord, kui kinnisasi täitemenetluses nõuete katteks müüakse.

Sissenõudja töökoormust võib vähendada nõude üleandmine teise kohtutäituri menetlusse, kui esimene kohtutäitur on nõuet menetlenud vähemalt kolm aastat. Praegu peab sissenõudja, kes soovib anda nõude menetlemiseks üle teisele kohtutäiturile, ootama neli aastat ja tasuma täitemenetluse alustamise tasu ning sissenõutavaks muutunud täitekulud. Muudatuste jõustumisel saab sissenõudja lihtsamini kohtutäiturit vahetada ega pea tasuma täitemenetluse alustamise tasu ja täitekulusid, nende sissenõudmist jätkab asja menetlenud kohtutäitur võlgnikult.

Muudatused puudutavad vaid väikest osa menetlusosalisi ja on menetlusosalistele positiivse mõjuga. Muudatused ei ole sihtrühma jaoks olulised.

6.5. Kavandatav muudatus 5 – notarite ja kohtutäiturite õigusabikulude väljamõistmise piirangu kaotamine

Eelnõuga kavandatu järgi tunnistatakse kehtetuks piirang, mille kohaselt ei hüvitata kohtumenetluses kohtutäituri otsuse peale esitatud kaebuse lahendamise menetluses kohtutäituri kantud ja notari ametitoimingu tegemise taotluse lahendamise menetluses notari kantud õigusabikulusid ning jäetakse kohtule kaalutusõigus kohtutäituri ja notari esindajakulude väljamõistmisel tsiviilkohtumenetluses.

I sihtrühm: kohtud

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele – mõju riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste personalile või organisatsioonile, sh personali hulgate, nende positsioonile, asutuse struktuurile.

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järeldus olulisuse kohta

Muudatus võib suurendada vähesel määral kohtute töökoormust. 2017. aastal saabus maakohtutesse lahendamiseks 30 179 tsiviilasja ja 17 071 kriminaalmenetlusasja, s.o kokku 47 250 asja³¹. Nendest 1265 olid täitemenetlusega seotud. Seega kõikidesse maakohtutesse saabunud asjadest moodustasid täitemenetlusega seotud asjad 2,68%.

Muudatusega kaasneva mõju ulatus on väike. Täitemenetlusega seotud asjade arvu kasvu ei ole põhjust prognoosida. Kuna teisele menetluspoolele mõistetakse õigusabikulud ka praegu välja, ei suurene kohtute töökoormus üksnes kohtutäiturile või notarile välja mõistetavate õigusabikuludega seonduvalt. Muudatus ei mõjuta kohtute tööd oluliselt ja seda on võimalik korraldada kohtusüsteemi sisemiste ressursside arvelt. Sihtrühmal ei peaks esinema muudatusega kohanemisel olulisi kohanemiskursusi. Ebasoovitavate mõjude esinemise riski ei ole.

Muudatusest mõjutatud sihtrühm on kohtud, eelkõige maakohtud, väiksemal määral ringkonnakohtud ja Riigikohus. Eestis ei ole esimese astme kohtunikud täielikult spetsialiseerunud ühe õigusvaldkonna asjade lahendamisele. Tsiviilasju lahendavaid kohtunikke on maakohtutes 87, haldusasju lahendavaid kohtunikke on halduskohtutes 24, ringkonnakohtutes lahendab haldus- ja tsiviilasju 33 kohtunikku ja Riigikohtus on 12 haldus- ja tsiviilasju lahendavat kohtunikku. Seega võib tinglikult öelda, et muudatusest mõjutatud sihtrühma suurus on 156 kohtunikku. Lisaks kohtunikele kuuluvad muudatusest mõjutatud sihtrühma kohtujuristid, kohtuistungis sekretärid, Riigikohtu nõunikud ja konsultandid, keda on kokku 277. Sihtrühma kuuluvaid kohtunikke ja kohtuametnikke on kokku 433. Kõigist avalikest teenistujatest³² moodustab sihtrühm 1,6%, seega on mõjutatud sihtrühm väike. Muudatus on sihtrühma jaoks ebaoluline.

II sihtrühm: kohtutäiturid ja notarid

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – ettevõtluskeskkond ja ettevõtete tegevus, mh mõju kindla tegevusalaga seotud ettevõtete toimetulekule ja töökorraldusele.

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järeldus olulisuse kohta

Muudatus võimaldab notaritel ja kohtutäituritel võtta ametitegevusega seotud kohtumenetluses endale lepingulise esindaja ja aitab tasuda lepingulise esindaja kulusid. Kuna õigusabi kulude hüvitamise otsustamine jääb kohtu pädevusse, ei ole võimalik praegu täpselt prognoosida, millised summad teiselt poolelt välja mõistetakse. Arvestades notarite ja kohtutäiturite ametitegevuses tehtavate toimingute ja läbiviidavate täitemenetluste arvu ning seda, et aastas on keskmiselt 1200 kohtuasja, kus menetlusosaliseks on notar või kohtutäitur, on mõju sihtrühma jaoks ebaoluline.

³¹ Andmed on kättesaadavad arutivõrgus:

https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/i_ia_ii_astme_kohtute_2017.a_statistilised_koondandmed.pdf

³² Avaliku teenistuse 2018. aasta aruanne on leitav Rahandusministeeriumi veebilehelt. :

<https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigi-personalipoliitika/personali-ja-palgastatistika>

III sihtrühm: menetlusosalised

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: mõju majandusele – mõju leibkondade kuludele.

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmale ja järelalususe kohta

Täitemenetlusosalisi on aastas keskmiselt 120 000. Kohtumenetlusse jõuab aastas keskmiselt 1200 täitemenetlusega seotud asja, seega on muudatusest mõjutatud menetlusosaliste arv väike.

Notarile ja kohtutäiturile välja mõistetavad õigusabikulud võivad olla rahalistes raskustes menetlusosalisele (eelkõige võlgnikule) liiga koormavad ja tekitada võlgu juurde. Selle riski maandamisele peaks kaasa aitama asjaolu, et õigusabikulude igakordne väljamõistmine on kohtu pädevuses ja kohus saab hinnata, kas ja millises ulatuses on õiglane vastaspoolelt notari või kohtutäituri õigusabikulud välja mõista. Teiselt poolt võib võimalus jätta õigusabikulud menetlusosalise kanda ära hoida pahatahtlike kaebustega kohtusse pöördumise. Kui praegu on teada, et menetlusosalisele ei kaasne kohtusse pöördumisega peale riigilõivu muud kulu, siis edaspidi võivad asjatu kohtusse pöördumisega kaasnedavad täiendavad kulud.

Muudatus on sihtrühma jaoks keskmiselt oluline.

7. Seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Eelnõuga kavandatakse maksta riigi poolt kohtutäituritele tasu alaealise lapse igakuise elatishõude sundtäitmise eest. Orienteeruv kulu selleks riigile on aastas kuni 0,5 miljonit eurot, mida taotletakse riigieelarvest.

Justiitsministeeriumile tekib uue nõuete ja arestide infosüsteemi loomisega arenduskulu suurusjärgus 390 000 eurot, millest 40 000 eurot on ette nähtud ärianalüüsi ja prototüübi valmimiseks ja 350 000 eurot arendustegevuseks. Ärianalüüsi ja prototüübi koostamise projekt on käimas ja see peaks valmima 2020. aasta oktoobris. Selle maksumusest (40 000 eurot) 85% rahastatakse perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse avalike teenuste pakkumise arendamise meetmest (12.3) ja 15% on Justiitsministeeriumi omafinantseering. Arendustegevuseks vajalik summa loodetakse saada riigieelarvest või saada toetust struktuurifondidest. Arendustegevuse rahastamiseks esitatakse taotlus RES 2021-2024.

8. Rakendusaktid

Eelnõu jõustumise ajaks tuleb muuta justiitsministri 15. detsembri 2009. a määrust nr 42 „Kohtutäiturimäärustik.“

8.1. Eelnõuga kaotatakse praegune Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojaga poolne keskne avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturile jagamine. Sarnaselt erasisenõudjaga võib avaliku võimu kandjast sissenõudja edaspidi ise valida kohtutäituri, kellele nõuded sundtäitmiseks saata. Kui mõni sissenõudja ei soovi ise kohtutäituri valida (nt vähe nõudeid, puudub kompetents vmt), säilitatakse selleks puhuks paralleelselt võimalus kasutada praegust avaliku võimu kandja nõuete keskse jagamise lahendust.

Kehtiva regulatsiooni kohaselt kehtestab Vabariigi Valitsus avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturite vahel jaotamise korra määrusega. Kui avaliku võimu kandja nõuete jaotamine kohtutäiturite vahel ei ole enam kohustuslik, ei ole ministeeriumide haldusalade üleselt enam vaja rakendusakti kehtestada Vabariigi Valitsuse määrusega. Kuivõrd tegemist on

Justiitsministeeriumi haldusalasse kuuluva küsimusega, on eelnõus välja pakutud, et rakendusakti avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturite vahel jagamiseks võiks kehtestada valdkonna eest vastutav minister. Seega tuleb muudatuse jõustumisel seadusena täiendada kohtutäiturimäärustikku avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturite vahel jagamise korraga.

8.2. Eelnõuga kavandatakse maksta riigi poolt kohtutäituritele tasu alaealise lapse igakuise elatisnõude sundtäitmise eest. Muudatuse jõustumise ajaks 1. jaanuaril 2022 tuleb täiendada kohtutäiturimäärustikku kohtutäiturile tasu maksmise tingimuste, tasu suuruse ja selle üle järelevalve teostamise osas, samuti tuleb kohtutäiturimäärustiku lisana kehtestada kohtutäituri tasu otsuse vorm.

8.3. Eelnõuga luuakse uus nõuete ja arestide infosüsteem. Infosüsteemi loomine eeldab ka põhimääruse loomist. Põhimääruse võib kehtestada ministri uue määrusega või muuta kohtutäiturimäärustikku, kus asub senine täitemenetlusregistri põhimääruse regulatsioon. Praegu on täitemenetlusregistrisse kantavate andmete loetelu kohtutäiturimäärustiku peatükis 4² (§-s 52¹⁵) ja elektroonilise arestimissüsteemi teabevahetus, elektroonilise arestimise kord koos elektrooniliste arestide kontrollimise, andmetöötluse ja andmevahetuse korra ja tehniliste nõuete ning andmetöötluse ja andmete väljastamise korraga määruse 5. peatükis (§-d 53–55¹). Uue infosüsteemi loomisel tuleb põhimääruses sätestada andmekogu pidamise kord, sealhulgas andmekogu vastutav töötleja ja volitatud töötlejad, andmekogusse kogutavate andmete koosseis (millised andmed ja dokumendid infosüsteemis olema hakkavad) ja andmeandjad. Samuti tuleb kehtestada nõuete ja arestide infosüsteemi pidamisega seotud korralduslikud küsimused, sh elektroonilise arestimise ja infopäringute andmevahetuse kord.

Nõuete ja arestide infosüsteemi puudutavad määrustiku muudatused on vaja kehtestada infosüsteemi kasutusele võtmise ajaks 1. jaanuaril 2023.

Lisaks eelnevale on kõnesolevas eelnõus sisalduvate muudatustega seonduvalt vaja muuta kohtutäiturimäärustiku lisaks olevaid täitmisteate, kohtutäituri otsuste ja akti vorme, mis sisaldavad infot kohtutäituri tasu kohta.

9. Seaduse jõustumine

Üldises korras jõustuvad eelnõu § 1 punktid 3–8, 10, 15 ja 18, § 2 punktid 1, 2, 7–11 ja 14–20, § 4 punktid 1 ja 4 ning § 6.

Lapse elatise sissenõudmise eest riigi poolt kohtutäiturile tasu maksmist puudutavad sätted (eelnõu § 1 punktid 1 ja 9 ning § 2 punktid 4–6 ja 12) jõustuvad 1. jaanuaril 2022.

Nõuete ja arestide infosüsteemi loomist puudutavad sätted (eelnõu § 1 punktid 2, 11–14, 16 ja 17, § 2 punktid 3 ja 13, § 3, § 4 punktid 2 ja 3 ning § 5) jõustuvad 1. jaanuaril 2023.

Seaduse jõustumine üldises korras võimaldab kavandada vajalikke eeltöid ning normidega tutvumiseks jääb piisav aeg. Nende sätetega, mille jõustumisaeg on 1. jaanuaril 2022 või 1. jaanuaril 2023, tutvumiseks ja nendeks ettevalmistamiseks on vaja rohkem aega, kuna elatise sissenõudmise eest kohtutäiturile tasu maksmise sätted eeldavad raha eraldamist riigieelarvest ning nõuete ja arestide infosüsteemi loomine infotehnoloogilist arendust, seetõttu on nende jõustumisaeg hilisem.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Täitesüsteemi ümberkorraldamise kontseptsioon, mis vastas eelnõu väljatöötamiskavatsuse nõuetele, esitati ministriumidele ja huvigruppidele valitsuse eelnõude infosüsteemi kaudu arvamuse andmiseks perioodil 20.06.2019–09.08.2019. Nimetatud kontseptsiooni kohta esitasid arvamuse Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikohus, Harju Maakohus, Tartu Maakohus, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Eesti Maksumaksjate Liit, Kaubandus-Tööstuskoda, Tallinna Ringkonnakohtu esimees V. Lapimaa. Kontseptsioon ei hõlmanud avaliku võimu kandja nõuete täitmisele esitamisel jagamise põhimõtete muutmise ning täiteasja üleandmise lihtsustamise teemasid, kuid ka need teemad on huvigruppidega enne eelnõu koostamist läbi arutatud. Kuna nimetatud muudatused on otseselt seotud täitemenetluse kitsaskohtade kõrvaldamisega, on otstarbekas lisada muutmissetepanekud kõnesolevasse eelnõusse.

Kohtutäituri tasumäärade muudatusi arutati täitesüsteemi ümberkorraldamise õigusloome töörühmas. Muudatusettepanekud esitas töörühmale Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja esindaja. Kõnesolevasse eelnõusse on lisatud muudatusettepanekud, milles töörühm jõudis kokkuleppele.

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu ministriumidele ja arvamuse avaldamiseks kohtutele, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale, Notarite Kojale, Õiguskantsleri Kantseleile, Registrite ja Infosüsteemide Keskusele, Maksu- ja Tolliametile, Andmekaitse Inspeksioonile, Riigiprokuratuurile, Politsei- ja Piirivalveametile, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Pangaliidule, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Võlausaldajate Liidule ja Eesti Maksumaksjate Liidule.

Algatab Vabariigi Valitsus 2020

(allkirjastatud digitaalselt)

.....
Valitsuse nõunik

RAKENDUSAKTI KAVAND

MINISTRI MÄÄRUS

Täitemenetluse seadustiku ja kohtutäituri seaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse esitamine kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks

Määrus kehtestatakse kohtutäituri seaduse § 37² lõike 4, täitemenetluse seadustiku § 23 lõike 6 ja § 63 alusel.

§ 1. Justiitsministri 15. detsembri 2009. a määruse nr 42 „Kohtutäiturimäärustik“ muutmine

Justiitsministri 15. detsembri 2009. a määruses nr 42 „Kohtutäiturimäärustik“ tehakse järgmised muudatused:

- 1) määruse preambulit täiendatakse pärast sõnu „„Kohtutäituri seaduse“ § 2 lõike 6, § 3, § 4 lõike 3, § 13 lõigete 3 ja 4, § 14 lõike 2, § 15 lõike 6, § 19 lõike 5,“ sõnadega „§ 37² lõike 4,“;
- 2) määruse preambulit täiendatakse pärast sõnu „„Täitemenetluse seadustiku“ § 23 lõike 6“ sõnadega „§ 23¹ lõike 2“;
- 3) määruse peatükk 4². sõnastatakse järgmiselt:

„4². peatükk

Nõuete ja arestide infosüsteem

§ X. Nõuete ja arestide infosüsteem

§ X. Nõuete ja arestide infosüsteemi vastutav ja volitatud töötleja

§ X. Andmete töötlemise ulatus

§ X. Andmete väljastamine“;

4) määrust täiendatakse peatükiga 4³ järgmises sõnastuses:

„4³. peatükk

Avaliku võimu kandja nõuete kohtutäiturite vahel jaotamise kord

§ X. Avaliku võimu kandja nõuete jaotamise põhimõtted

(1) Avaliku võimu kandja nõuded jaotatakse kohtutäituritele täitmiseks nõuete ja arestide infosüsteemi vahendusel juhuslikkuse põhimõtte alusel.

(2) Avaliku võimu kandja nõuete jaotamisel arvestatakse kohtutäituri tööpiirkonda.

(3) Kohtutäitur ei või keelduda avaliku võimu kandja nõuete täitmisele võtmisest, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Kui kõik vastava tööpiirkonna kohtutäiturid on kohtutäituri tasu ettemaksu tasumata jätmise tõttu või muul seaduses sätestatud põhjusel keeldunud avaliku võimu kandja nõude täitmisest, siis tagastatakse nõue sissenõudjale.“;

5) määrust täiendatakse peatükiga 6¹ järgmises sõnastuses:

„6¹. peatükk

Alaealise lapse elatise sissenõudmise eest riigi poolt kohtutäiturile tasu maksmise tingimused ja kord

§ X. Tasu maksmise tingimused ja kord

§ X. Tasu suurus

Riigi poolt makstakse kohtutäiturile lapse elatise sissenõudmise eest tasu ... eurot kuus.

§ X. Järelevalve“.

§ 2. Määruse jõustumine

Määrus jõustub

/allkirjastatud digitaalselt/

Raivo Aeg
Minister

/allkirjastatud digitaalselt/

Tõnis Saar
Kantsler